

וכשם שאמרו שאין הזאה בזמנה מצוה כך טבילה בזמנה אין כאן מצוה וכו'. ויש חולקים לומר דהזאה בזמנה לאו מצוה אבל טבילה בזמנה מצוה. ומכל מקום יש פוסקים שלא נאמרו דברים שבסוגיא זו אלא לריש לקיש שלמדה מסיני, אבל לרבי יוחנן שלמדה ממילואים הדין נותן להזות כל שבעה בלא שום הפסק לא משום טהרה אלא מגזרת הכתוב. והדברים נראים כדעת ראשון. ע"כ.

שם אלא דכולי עלמא להני תנאי וכו'. אבל כולי עלמא לא מודו בהכי, דהא איכא רבי יוסי בר יהודה דסבירא ליה בפרק המפלת [מ"ג, ל] דטבילה בזמנה לאו מצוה היא כדאיתא בסוף מכילתין [פ"א, ל] וק"ל.

שם לעולם לא מקיש וכו' מעלה בעלמא וכו'. מה שהקשה בשיטה כ"י דנימא דשאני פרה משום דהוי קרבן יחיד החמירו בה. עכ"ד. הנה אין מקום לקושיא זו לפי מ"ש התוספות ד"ה ורבי יוסי סבר דבפרה מדכתיב והזה טהור וכו' אדרבה סברא הוא דאפילו שלישי ושביעי לא בעי אי לאו משום מעלה יעויין שם. ופשוט הוא.

רש"י ד"ה ורבי יוסי סבר וכו' דילפינן ממילואים וכו'. יש לדקדק דאם כן מאי פריך בסמוך הזאה כלל למה לי הא יליף ממילואים. ועוד דאימא נמי דטעמא דרבי מאיר לאו משום דטומאה דחווה אלא דיליף ממילואים דהואי הזאה כל שבעה עיין בסוגיין דלעיל דף ד' א' ובתוספות שם ד"ה הזאה בסיני וכו' אי נמי הכי קאמר וכו'.

ולמ"ש התוספות שם דילפוטא דמילואים אסמכתא בעלמא היא ניחא, דהכי פירושא דכיון דסבירא ליה דטומאה הותרה מנא ליה למילף ולעשות זה כמילואים, ומכל שכן דליכא למימר דטעמא דרבי מאיר דמצריך שבעה דיליף ממילואים אי לאו דסבירא ליה דטומאה דחווה. ולזה מטין דברי רש"י כאן שכתב מעלה משמע דילפוטא דמילואים אסמכתא, דפשטיה דקרא לאו בהכי איירי וכמו שפירש בחומש [ויקרא ט, לז] כמו שכתבו התוספות שם [ד"ה נכנס].

ואף לפי מה שכתבתי שם [למסופות ב"ד אין לומר] דמסוגיין דריש פרקין משמע דילפוטא גמורה היא יעויין שם, איכא למימר נמי דהכי פירושא דאי משום מעלה במילואים ולא משום טומאה דהא הותרה למה לי להצריך בתורת שלישי ושביעי דמשמע דמשום ספק טומאת מת היא יצריך כל שבעה כמילואים למעלה בעלמא. והיינו שפירש ז"ל בסמוך לזה הזאה כלל למה לי בתורת וכו'. ועוד דהי"ל להצריך דם ממש כמילואים,

לה אלא מדאקשינן הזאה לטבילה, ואף לסוגיא דקידושין שם לפי גירסתו דגריס בריבועי ובשמיני דהשתא נפקא לה הזאה בזמנה מדכתיב [נמדני יט, יט] ביום השלישי וביום השביעי כמו שכתב הכסף משנה שם, על כרחך דסתמא דתלמודא דסבירא ליה דטבילה בזמנה לאו מצוה לית ליה ההיא דרשא אלא איצטרך לרבות תשיעי ועשירי כדאיתא בספרי [פיסקא קט], דאי אית ליה מהתם נמי נפקא לן לטבילה בזמנה דאקשינן טבילה להזאה, כדאקשינן לה לענין טבילה ביום כדאיתא במגילה (כ"א) [כ' א'] לפירושו במשנה שם [פ"ג מ"ז] כפירוש רש"י דבטבילת גופו איירי יעויין שם. ועיין בלשון הר"ש השני שהביא הכסף משנה שם (בס') [בהלכות] פרה אדומה [ד"ה ומ"ש צין].

ואין הכי נמי דלפי זה מצי סבר רבי חנינא סגן הכהנים דטבילה בזמנה לאו מצוה היא ומשום הכי הזאה נמי לאו מצוה ולהכי סגי ליה ביום הכפורים בשלישי ובשביעי, ותלמודא הכא דקאמר דכולי עלמא להני תנאי טבילה בזמנה מצוה משום רבי מאיר ורבי יוסי הוכרח לומר כן כמ"ש התוספות, אבל לעולם דרבי חנינא מצי סבר כסוגיין דעלמא דלאו מצוה ואפילו אי מקשינן, ובפרה הצריכו שבעה משום מעלה כדחזינון שעשו בה מעלות אחרות וכמ"ש בפירוש המשנה בפ"ג דפרה [טז]. דהשתא סבירא ליה לפסוק כרבי חנינא דסוגיין דעלמא כותיה אולא כמ"ש. ועיין מ"ש הרב לחם משנה בהלכות יסודי התורה שם ועיין בספר עבודת ישראל ל"ו א' [גדפוס ארמני].

וכבר היה אפשר לומר עוד דפסק כרבי חנינא משום דהוי בקי במילי דמקדש על דרך מ"ש הכסף משנה פ"ז מהלכות כלי המקדש הי"ג [ד"ה ומ"ש והשכן] וכן כתב בספר גינת ורדים ח"א כלל ב' סימן ט"ו יעויין שם, אבל יותר נראה כמו שכתבתי, דכלל זה אין לו על מה לסמוך וע"כ לא אמרו הכסף משנה אלא בדרך אפשר. וכבר האריך בכלל זה אהובינו החכם השלם מלאכי הכהן גר"ו בספר הכללים שחיבר [יד מלאכי כללי המלמוד כלל מקפס] והוכיח מדברי הכסף משנה גופיה דבמקומות אחרים לא חש להאי כללא ה"ה בפ"ט מהלכות טומאת צרעת ה"ז ובריש פ"ד מהלכות שקלים [ה"ז ד"ה המנוחה] יעויין שם. וק"ל.

וז"ל הרב המאירי ז"ל כהן גדול ביום הכפורים כבר ביארנו שמקצת הפוסקים מצריכים להזות עליו בכל יום. אלא שרוב הפוסקים מסכימים שלא להזות עליו כלל אלא שלישי (ושביעי) להפרשתו שאין אומרים הזאה בזמנה מצוה וכו' ומעלה הוא שעשו בפרה וכו'.

לרחיצה וכו' דבריו צ"ע. ועיין מה שאכתוב בתוספות ד"ה מקשינן. וק"ל.

ד"ה לא ירחין שלא ימחקנו וכו'. וכן פירש לקמן פ"ח א' [ד"ה לא ירחין].

ומ"ש בתוספות ישנים דשמעתין ולקמן שם דבפרק כל כתבי מסקינן דטעמא כדי שלא יעמוד בפני השם ערום יעויין שם, הנה פשוט הוא דע"כ לא שקיל וטרי התם אלא אטעמא דכורך עליו גמי דההוא הוי ליה גרמא, אבל לא ירחין דמשמע דומיא דלא יסוך דהיינו בידים בהא כולי עלמא מודו דהוי ליה מוחק ואסיר וכדקתני רבי יוסי ובלבד שלא ישפשף, והיינו שפירש רש"י שם ד"ה כורך עליו גמי קא סלקא דעתך השתא כדי שלא ימחק את השם וכן שם ד"ה ותסברא דהכא גמי דאצרכוה וכו'. והכי דייק לישניה דהרמב"ם פ"ו מהלכות יסודי התורה [ס"ו] שכתב בדיני איסור מחיקה וכן אם היה שם כתוב על בשרו הרי זה לא ירחין וכו'. ואי איכא לאקשוויי היינו על מה שפירש בסמוך כורך עליו גמי להגין עליו חוזק וכו', דמשמע דסבירא ליה לפרש הא נמי משום מחיקה. וכן ראיתי בספר שמות בארץ לקמן [פס, א ד"ה מזמנה] בקונטרס תוספת יום הכפורים שהקשה כן ולא תירץ מידי. וגם לזה יש ליישב דלהכי דייק ז"ל להגין עליו חוזק שטף המים, משום דמשמע ליה דע"כ לא חשיב התם לטבילה גרם אלא כשאין שם חוזק שטף המים דאפשר שלא ימחק, אבל בחוזק שטף קרוב לודאי שיבא לידי מחיקה והוי ליה כמוחק בידים ממש, ולהכי כורך עליו גמי להגין מן החוזק דהשתא הוי ליה גרם מחיקה דשרו רבנן כמו גרם כבוי. ואין הכי נמי דלפי זה הוה מצי לתרוצי התם לרבנן הכי, אלא דניחא ליה לשנויי בפשיטות דאפילו באין שם חוזק מים סבירא להו לרבנן דכורך גמי כדי שלא יעמוד וכו'. והכא ולקמן נחא ליה ז"ל לפרש רישא וסיפא בחד טעמא משום איסור מחיקה. ועוד דבזה מוכרחים אנו לומר יותר דבטבילה בזמנה פליגי, דאי לא תימא הכי אמאי שרי רבי יוסי אף בדאיכא חוזק שקרוב לבא בודאי לידי מחיקה והוי ליה טפי מגרם, אלא על כרחך משום דסבירא ליה טבילה בזמנה מצוה לדחות איסור זה כיון דסוף סוף לאו מוחק בידים ממש הוא, כי היכי דדחי נמי איסור רחיצה דיום הכפורים, אבל שפשוף דלאו צורך טבילה ומוחק בידים הוא לא התירו. מה שאין כן לשקלא וטריא דהתם דלא מוקמינן דבטבילה בזמנה פליגי אלא משום דקשיא לן דרבנן

דמאיזה טעם יש לנו לומר נכנסו מים תחת דם כיון דדרשא גמורה היא, אי לאו משום דטעמא אחרנא איכא הכא משום ספק טומאה דיש לנו לחוש לספקא אי אמרינן דדחוייה היא. וממילא דאין לפרש טעמיה דרבי מאיר משום דיליף ממילואים לחודיה אלא דחייש נמי לספק טומאה, דמשום הכי מצריך להזות כל שבעה ולא סגי בדם כמילואים, אלא דאי לאו ילפותא דמילואים לא הוה חיישינן הכא לטומאה כלל אפילו למאן דאמר דחוייה, כיון דאין כאן טומאה ודאית וחששא בעלמא היא.

והיינו דהתוספות שם ד"ה הזאה בסיני למאי דסלקא דעתייהו דדרשא דמילואים ילפותא גמורה היא לא קשיא להו אריש סוגיין דהכא דמנא לן דטעמא משום טומאה דחוייה אימא דיליף ממילואים, דהא על כרחך טעם טומאה נמי איכא כיון דהתם דם והכא מים. אלא דקשיא להו אדאמר רבי יוסי בר חנינא לקמן ראשון שמא שלישי וכו' אלא רביעי למה לי וכו', דמאי פריך דאימא דטעמא דשבעה משום דיליף ממילואים דהואי הזאה כל שבעה וכדאמר רבי יוחנן שם הזאה בסיני כל שבעה מי הוה וכו'. כן נראה לעניות דעתי. ועיין עוד מ"ש בתוספות ישנים [ד"ה ומסנלא]. ודו"ק.

ד"ה טבילה¹⁷ בזמנה וכו' אלא ללמד על הטבילה וכו'. וסוגיין דפ"ב דמגילה כ' א' דנפקא ליה טבילת גופו ביום מדאיתקש טבילה להזאה, לפירושו שם צ"ל דאתיא כמאן דאמר דלאו מצוה היא, דהשתא קרא דוחטאו לדידיה איירי כפשטיה בהזאה ואיצטרך לתרומה כדאיתא בפ"ג דקידושין [סג, א] כדפירשתי בסמוך [לתוספות ד"ה מקשינן], דלהך מאן דאמר דלדידיה קרא דוחטאו איירי בטבילה הרי מפורש בהדיא דטבילה ביום כדכתיב ביום השביעי ולא צריכנן להיקישא דטבילה להזאה. אבל לפירוש התוספות שם [ד"ה ולא] דבטבילת אזור איירי נחא טפי דאתיא ככולי עלמא. ועיין בפירוש הר"ש דסוף מסכת פרה [ד"ה טגל]. וק"ל.

ד"ה לא אמרינן וכו' במסכת קידושין בפ"ג וכו'. וכן כתבו התוספות [ד"ה מקשינן]. דאידך דרשא דאיתא בפ"ק דקידושין כ"ה א' רבי מדמי לטומאה ורבנן מדמו לה לטבילה יעויין שם הא לא מכרעת, דאי הוה כתיב נמי וחטאו וכבס בגדיו ורחץ וכו' איכא למדרש כן ואכתי ביום השביעי למה לי, אבל ההיא דפ"ג אתי שפיר יעויין שם. ומה שהביא הריטב"א בחידושיו בשם רש"י דדרשינן לה בפ"ק דקידושין לאקושי חטוי

17. בד"ר נדפס אחרי ד"ה לא מקשינן.

להו מקרא דוהזה הטהור וכו' דמביום השלישי נפקא ליה שלא יאחר הזאתו ומביום השביעי שלא ירחיק מהזאה ראשונה יתר משלושה ימים. והיינו דכתב ז"ל שם דיש מקום לאותה גירסא לענין הזאה בזמנה. ולעיל פירש דהזאה מהיקשא דלשון התלמוד הכריחו לפרש כן, מדקאמר רבי מאיר סבר אמרינן טבילה בזמנה מצוה ולא קאמר הזאה וכו' דבה קיימינן, משמע דמהיקשא לטבילה נפקא ליה וכמ"ש. כן נראה לעניות דעתי. ודו"ק.

תוספות ד"ה ומה ציין וכו' בתפילין בקמטין וכו'.
כלומר ברצועות התפילין ובקמטין של ראש.

ומ"ש דדוקא שין וכו'. כדאיתא בפרק במה אשה [שנא] ס"ב א' עיין בתוספות שם. וכונת המשך דבריהם דאין זה כתב גמור ואין כאן כתיבת שם שלם באותיות גמורות, דדוקא שין של תפילין חשיב כתב הא קמן דהוי הלכה למשה מסיני. ועיין בדבריהם דהקומץ [מנחות] ל"ה ב' ד"ה אלו תפילין וכו'. ואין צורך למה שהגיה בשיטה כ"י ועוד דדוקא שין וכו', דחד תירוצא הוא. וכן בספר באר שבע לסוטה ל"ח א' [ד"ה שאין] כתב כן יעויין שם.

ולעיקר קושיתם עיין מ"ש בחידושי לשו"ע הלכות תפילין סימן כ"ח משם ספר יראים בהלכות הנזכרות. וק"ל.

ד"ה ורבי יוסי סבר וכו' הא לאו קרבן צבור וכו'. דאף על גב דחטאת קרייה רחמנא מכל מקום [אין] זמנה קבוע כקרבן צבור, וכדאסיק לקמן בפרק הוציאו לו נ' א' אלא נקוט האי כללא בידך כל שזמנו קבוע וכו'. וק"ל.

ומ"ש וי"ל דכוון וכו' אלא מעלה וכו'. ולפי זה לא פריך לקמן הזאה כלל למה לי אלא אדיום הכפורים כמו שפירשו בסמוך וכן פירש רש"י בפרק כיצד צולין [פסחים] ע"ח א' [ד"ה הו"ה] יעויין שם. וק"ל.

ד"ה אי סבר רבי יוסי וכו' תימה לי וכו'. אבל לדברי המתירן לא קשיא להו דמשום אילו של אהרן הוה לן להצריך הזאת שבעה, דכיון דהכל נעשה בכהן גדול אם היינו מצריכים שבעה איכא למטעי דמשום כל קרבנות היום הוצרכו לזה משום דטומאה דחוייה, ולהכי לא הצריכו אלא שלישי ושביעי כי בזה ידעו דהיינו טעמא דטומאה הותרה ומשום מעלה הצריכו מיהא שלישי ושביעי. אבל למאי דמקשה הזאה כלל למה לי מקשו שפיר דמשום אילו היה צריך מיהא שלישי ושביעי, דהא לא מפני זה יאמרו דטומאה דחוייה

אדרבנן, אבל מכח קושית רבי יוסי אדרבי יוסי יש ליישב דהכא סבירא ליה דגרמא שרי משום דעשיה הוא דאסור גרמא שרי והתם שני מתוך שאדם בהול וכו' כדאיתא התם, ולעולם דאפשר דסבירא ליה לרבי יוסי דטבילה בזמנה לאו מצוה היא, מה שאין כן לפירושו ז"ל הדבר מוכרח גם מדרכי יוסי דטעמא דשרי לאו משום גרם אלא מטעמא דטבילה בזמנה מצוה דלהכי שרי אף בדאיכא שטף מים. כן נראה לעניות דעתי. ושוב ראיתי בספר מרכבת המשנה שם בחידושי הרמב"ם לפ"ו מהלכות יסודי התורה שם שתמה על התוספות ישנים כמו שכתבתי יעויין שם. ודו"ק.

ד"ה לא מקשינן וכו' וכי כתיב שלישי ושביעי שלא יקדים וכו'. מדקדוק לשונו משמע דמאן דאמר הזאה בזמנה מצוה נפקא ליה מיום שלישי ושביעי דכתיב גבי וזה הטהור ביום השלישי וכו' דמייתר. וכן משמע ממ"ש ז"ל בקידושין ס"ב א' ד"ה למעוטי וכו' דמאן דגריס התם ברביעי ובשמיני לענין הזאה בזמנה הוא יעויין שם. וזה יקשה דמסוגיין משמע דנפקא ליה מדאקשינן הזאה לטבילה, וכן כתב ז"ל לעיל ד"ה טבילה בזמנה וכו'. וכן הקשה בספר אור יקרות בחידושים למכילתין [ד"ה רבי מאיר] והניח הדבר בצ"ע. וכבר היה אפשר לפרש דהיינו דהתם בקידושין לא נחא ליה ז"ל להניח הגירסא ולפרש דאליבא דרבי מאיר דסבירא ליה הזאה בזמנה איירי, וכדרך שכתב הכסף משנה בפ"א מהלכות פרה אדומה [פ"ג ד"ה מן] אליביה דהרמב"ם, משום דאכתי תיקשי דהא נפקא ליה הכא מהיקשא משמע דבהזאה לא כתיב בהדיא, מה שאין כן למה שהגיה שם נחא דהשתא איצטריך קרא דיום שלישי ושביעי לאשמועינן דאי עבד בשלישי ובשמיני דיש כאן בין הזאה להזאה יותר משלושה ימים לאו כלום היא לכולי עלמא, וכיון שכן על כרחך דמאן דאמר הזאה בזמנה נפקא ליה מהיקשא דטבילה. ודבריו שם הכי קאמר ואי גרסינן הכי לענין מצות הזאה בזמנה הוא דגרסינן וזה לא יתכן דהא לא נפקא אלא מהיקשא. אלא דמדבריו דהכא משמע דיש מקום לדרוש הזאה בזמנה מדכתיב שלישי ושביעי.

ועל כן הנראה ליישב דתלמודא הכי קאמר דאפילו אם תמצא לומר דקרא דשלישי ושביעי לא איצטריך אלא לשלא ירחיק הזאותו יותר משלושה ימים, מכל מקום אכתי נפקא ליה הזאה בזמנה מדאקיש הזאה לטבילה כי היכי דנפקא ליה נמי מהאי היקשא דאין טובלין אלא ביום כדאיתא במגילה כ' א' יעויין שם, אבל קושטא דמילתא הוא דלמאן דאמר הזאה בזמנה תרוייהו נפקא

בסמוך, וטפי הוה ליה למימר התם דוחטאו איצטריך לטבילה בזמנה כיון דלמאן דאמר הזאה בזמנה קאי התם.

ולזה כתבו דאף לגירסת ברביעי ובשמיני אתיא אפילו כמאן דאמר דלאו מצוה ושלא כפירוש רש"י שם דיש לפרש דאו או קאמר. אבל היכא דעבד ברביעי ובשביעי דהרחיק הזאה ראשונה יותר מיום שנגע בטומאה אימא שפיר דמי קא משמע לן דלא, לא מיבעיא למאן דאמר הזאה בזמנה, אלא אפילו לאידך מאן דאמר לאו שפיר עבד שהרי אין כאן ארבעה ימים מיום הזאה שניה לראשונה. וכן אי עביד בשלישי ושמיני לאו כלום הוא, לא מיבעיא למאן דאמר לאו מצוה דעל כרחך שלישי ושביעי לאשמועינן שלא יהיה בין זו לזו יותר מארבעה ימים, אלא אפילו למאן דאמר מצוה על כרחך לדידיה נמי שלישי ושביעי להא איצטריך, דלהזאה בזמנה הא נפקא ליה מהיקישא כדאמר תלמודא, ועוד דהא מיהא הזאה שניה לא נעשית בזמנה. כן נראה לעניות דעתי ומהרש"א פירש באופן אחר יעויין שם ובמה שכתבתי ברש"י ד"ה לא מקשינן. ודו"ק.

בא"ד וכן פירש רש"י התם. ע"כ. כלומר לפי גירסא דגרס בשלישי ובשמיני דלא נחית קרא אלא לאשמועינן שלא ירבה ימים יותר בין הזאה להזאה, ודומיא דהכי מפרשים הם ז"ל אף לגירסא דברביעי ובשמיני. אבל לאו לגמרי כפירוש רש"י הוא, דאיהו סבירא ליה התם דאין מקום לפרש אידך גירסא דברביעי ובשמיני אלא למאן דאמר הזאה בזמנה דוקא, דלא סבירא ליה לפרש דאו או קאמר. וק"ל.

תוספות ישנים ד"ה תפילין וכו' וא"ת למה לי טעמא דלא יישן בהם שמא יפיה וכו'. יש להקשות דהא התם לא מפרש טעמא כלל, אלא קאמר רבא שלא ישן בהם, ואיכא לפרושי נמי דמשום היסח הדעת הוא כמו שפירשו התוספות שם. ושמא י"ל דסבירא להו דעל כרחך טעמא דרבא נמי כדאביי דשמא יפיה, דאי לאו הכי אם כן לרבא אף שינת עראי אסור משום היסח הדעת, ואילו בפרק הישן [סוה] כ"ו א' מסקינן דבמונחים על ראשו שינת עראי מותר. דלא סבירא להו לפרש דסוגיא דפרק הישן פליג אדרבא ולעולם דלרבא בין קבע בין עראי אסור דזה דוחק, כמ"ש הריטב"א בחידושיו לסוכה שם והר"ן בהלכות פרק במה טומנין יעויין שם.

ואין הכי נמי דבפשיטות הוה להו לאקשוויי טפי מסוגיא דפרק הישן דשרי שינת עראי ולא חיישינן להיסח הדעת, וכדרך שהקשה הרא"ש בהלכות תפילין [פימן נא]

לקרבנות היום דאם כן הוה לן להצריך כל שבעה. כן נראה לעניות דעתי. ועיין במהרש"א שתירץ באופן אחר. וק"ל.

ד"ה מקשינן הזאה וכו' דתכף להזאה וכו'. וכדאיתא בספרי [פסקא קטן] כתבו הר"ש בסוף מסכת פרה [ד"ה טגל] ורחץ במים וטהר בערב [נמצאני יט, יט] מה תלמוד לומר מפני שהייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא תלמוד לומר וחטאו ביום השביעי ואחר כך וכבס בגדיו ורחץ. ע"כ.

והא דדריש בספרי [שם] ובפסיקתא זוטרתי מוחטאו ביום השביעי לרבות הזית שביעי שאם לא הזה בשביעי מזה בשמיני ובתשיעי, עיין בדברי הרמב"ם פ"א מהלכות פרה אדומה [נ"ז] ובכסף משנה שם, הך מאן דאמר סבירא ליה דאדרבה מקרא דוהזה הטהור וכו' ביום השלישי וביום השביעי דייקנן דאי עביד בשלישי ובשמיני לאו כלום הוא כדאיתא בקידושין ס"ב א'. וכן אידך דרשא דתלמודא דידן שם דאיצטריך לתרומה כדכתבו בסמוך, הך מאן דאמר נפקא ליה תרומה וקדשים תרויהו מחד קרא, דעל כרחך צ"ל כן לפי הספרי דמוקי וחטאו לרבות שמיני וכו' וכן כתב הכסף משנה שם [ד"ה מין] משם הר"ש יעויין שם. ואי נמי י"ל דאי לאשמועינן דאחר הזאה טבילה לימא קרא וחטאו דהיינו הזאה והדר וכבס בגדיו ורחץ ביום השביעי למה לי, אלא ודאי לאשמועינן נמי או לרבות שמיני ותשיעי כסברת הספרי או לרבות תרומה כסברת תלמודא דידן.

והשתא דאתינן להכי אפשר לומר דגם מ"ש רש"י ז"ל ד"ה טבילה וכו' אלא ללמד על הטבילה שתהא ביום השביעי, לאו למימרא דמביום השביעי נפקא ליה טבילה בזמנה, אלא מדהדר וכתב וחטאו לאסמוכיה לורחץ. ולפי זה נתיישבו דברי הריטב"א שהעתקנו שם דאפשר דגריס בדברי רש"י דדבור הסמוך והאי וחטאו דרשינן ליה במסכת קידושין בפ"ק יעויין שם.

אבל לכוונת דבריהם יותר נראה הדרך הראשונה שכתבנו דלמאן דאמר הזאה בזמנה לית דרשא דקידושין כלל כנראה מהמשך דבריהם וכמו שנבאר בסמוך. ודו"ק.

בא"ד והא דקאמר התם וזהו הטהור וכו'. כונתם דלגירסתם שם דגרסינן אבל היכא דעבד ברביעי ובשמיני שפיר דמי לא תתיישב אם לא למאן דאמר הזאה בזמנה מצוה וכמ"ש רש"י שם, ואם כן תיקשי דקאמר בתר הכי דוחטאו איצטריך לתרומה דדרשה זו אתיא כמאן דאמר לאו מצוה לפי מ"ש

כולם. ודומיא דהכי יליף פר ואיל משלו דיום הכפורים משם דמשום כולהו בעו הפרשה. וק"ל.

בא"ד ועוד מדקאמר רבי יוסי שלישי ושביעי משמע קצת דמדאורייתא קאמר וכו'. דאף על גב דילפותא דהפרשה משמע להו בפשיטות דמדאורייתא היא, מכל מקום בהזאה איכא למימר דמעלה בעלמא היא ולא מדאורייתא. דבמילואים דם הכא מים, דאף על גב דרבי יוחנן אמר לעיל [ז, 6] דנכנסו מים תחת דם אין לנו הכרח גמור לומר כן, דמהאי טעמא כתבו התוספות שם דדרשא דמילואים אסמכתא בעלמא היא יעויין שם. וכן מדלא הצריך רבי יוסי כל שבעה דומיא דמילואים הוה משמע לכאורה דסבירא ליה דהזאה מעלה בעלמא היא.

אלא דלא נראה להם לומר כן. דאם כן לימא דלכולי עלמא טומאה דחוייה, ותנא קמא יליף לגמרי ממילואים דבעי כל שבעה, ורבי יוסי סבירא ליה דלא יליף אלא לענין הפרשה אבל בהזאה לא דמו אלא דמשום מעלה בעי מיהא שלישי ושביעי, ורבי חנינא סגן הכהנים סבירא ליה דהגם דמעלה היא מכל מקום גבי פרה שעשו בה מעלות יתירות יש להצריך כל שבעה. אלא משמע דסבירא ליה לסתמא דתלמודא דגם רבי יוסי סבירא ליה דהזאה דאורייתא, ואי לאו דסבר טומאה הותרה היה מצריך כל שבעה.

ואם כן מעתה דייקין איפכא דאי סבירא ליה לרבי יוסי משום מעלה יצריכו כל שבעה, דכיון דמשום חשש טומאה עשית מעלה זו יש לך לחוש לכל הספיקות עיין בתוספות דריש מכילתין ד"ה וחכמים אומרים אם כן וכו', אבל השתא דאמרינן דאורייתא היא כלומר דילפינן ממילואים לטהרו מכל טומאה, אם כן כיון דמדאורייתא נמי טומאה הותרה בצבור די לך להצריך כאן תורת שלישי ושביעי כטמא מת ודאי דעלמא. כן נראה לעניות דעתי. ודו"ק.

בא"ד ונ"ל בדמשמע לקמן וכו' אין לחכמים לעשות הזאה ופרישה דטומאות מת וכו'. דכיון דהזאה משום ספק טומאת מת היא וכן הפרשה שלא יהו בני אדם נכנסין אצלו שמא ימות מת עליו בפתע פתאום מילתא דלא שכיחא, כל כי הני כיון דטומאה הותרה אין לחוש אף באילו כיון דקביע ליה זמן, אבל בטומאה ודאית פשיטא דיש לחלק בין קרבן צבור ליחיד הגם דתרווייהו קביע להו זמן. והיינו דאמר לעיל גבי היה מקריב מנחת פרים ואילים ונטמאת בידו אומר ומביאין אחרת תחתיה וכו' דאילים באיל של אהרן, דאף על גב דקביע ליה זמן כיון דיחיד הוא מהדרינן

יעויין שם ובבית יוסף או"ח סימן מ"ד, אלא משום דהיה אפשר לדחות דהיה סוגיא דלא כהלכתא דהא רבא בפרק במה טומנין קאמר לא יישן סתמא דמשמע בין קבע בין עראי, להכי ניחא להו לאקשווי מהך לאשמועינן דגם לרבא הדין כן וטעמיה משום שמא יפיה דבשינת עראי לא חיישינן.

והיינו דתירצו וי"ל דהיינו נמי טעמא דהיסח הדעת וכו'. דהשתא שינת עראי דליכא חשש הפחה להיסח הדעת לא חיישינן. (וכמו) [ובמה] שתירץ הר"ר אלחנן עיין בדברי הרא"ש שם. כן נראה לעניות דעתי. וק"ל.

ד"ה נשבר הציץ מנא ליה וא"ת מהאי לישנא גופיה וכו'. וכל שכן הוא דהא אפילו תלי בסיכתא לא מרצה.

וכמ"ש הריטב"א בחידושיו.

ומ"ש ד"ה דהכי קאמר וכו'. דכן נמי הא דקאמר לעיל מיניה ורבי יהודה לקבוע לו מקום מנא ליה, הכונה מהיכא נפקא ליה קביעות מקום דאייתר ליה קרא לדרשא דעודהו על מצחו, דאדרבה פשטיה דקרא לקביעות מקום איצטריך. וק"ל.

ד"ה ותיסברא וכו' משום אילו של אהרן כדאמרן לעיל וכו'. דאפילו למאן דאמר הותרה כיון דיחיד הוא מהדרינן. דבשלמא פרו כיון שאחיו הכהנים מתכפרים בו, ועוד שקרבן צבור תלוי בו כדכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו מעיקרא והדר ובעד כל קהל ישראל, איכא למימר דסבירא ליה לרבי יוסי דקרבן צבור חשוב, ופלוגתא היא לקמן בפרק הוציאו לו נ' א' יעויין שם. ועיין בלשון רש"י לעיל ו' ב' ד"ה (הותרו) [הותרה] וכו' ובמ"ש הריטב"א שם בשם התוספות. וק"ל.

בא"ד ועל זה קשה לי וכו' וכמו שאמרנו למעלה דנין וכו'. דליכא למימר דסבירא ליה כריש לקיש דלא יליף ממילואים דהשתא הזאה לידיה מעלה בעלמא כדאיתא לעיל [ז, 6], ומשום הכי משום אילו לא עביד מעלה, דאם כן מאי פריך הזאה כלל למה לי, דילמא דסבירא ליה לרבי יוסי כרבי יוחנן דיליף הפרשה והזאה ממילואים, דהשתא משום אילו דקרבן יחיד הוא הצריך רבי יוסי הזאת שלישי ושביעי. וק"ל.

בא"ד ועוד היכן מצינו במילואים וכו'. דודאי כיון שכולם היו באים לכפר בעדו ובעד העם, כדכתיב קרא בריש שמיני [ויקרא ט, ז] ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ובעד העם, ותניא (בספרי) [בספרא] שם [ממילא דמילואים] תדע שקרבנו מכפר יותר מקרבן העם שקרבן העם אינו מכפר על הכהנים וקרבנו מכפר על ידו ועל יד העם שנאמר ועשה את חטאתך וכו', מעתה ודאי שצורך הפרשת שבעה היה בשביל

הא דקתני טבילה והרצאת דמים כסדר מונה אותם, ומעשה הזאת פרה דבמקום הרצאת דמים עומדת צריכה נמי טבילה לפנייה. עיין בתוספות דמגילה כ' א' [ד"ה ולא]. ומ"ש ובמסכת מקוואות נמו תנן וכו'. לא מצאתיה במשנה אבל היא תוספתא [פה פ"ז ה"ג] הביאה הר"ש בסוף מסכת פרה. וכלומר דמהכא משמע כר"ת דיש טבילה לפני הזאה וכמ"ש הר"ש יעויין שם. וק"ל.

בא"ד והא דאמרינן בפ"ב דמגילה וכו' מוקי לה ר"ת וריב"א וכו'. לכאורה היה נראה להגיה מוקי לה ריב"א, דמדברי התוספות דפרק החולץ [ינמות] מ"ו ג' ד"ה לאין משמע דר"ת מוקי לה בטבילה שלאחר הזאה. אלא שאפשר דהתוספות דידן סבירא להו דאף ר"ת מוקי לה בטבילת אזור, דבטבילה שלאחריה לא נחא דהא התם קתני ולא טובלין ולא מזין וכו' וכמ"ש בסמוך והתוספות שם ובמגילה שם. דע"כ לא הוצרך לחדש ר"ת דשתי טבילות איכא אלא כדי ליישב דמסוגיין משמע וכן בספרי דטבילה צריך לעשותה תכף להזאה הנעשית ביום ואילו במסכת פרה קתני דטובל בלילה, אבל ממאי דמשמע במגילה דטבילה ביום לא הוה קשיא ליה כל כך דההיא בטבילת אזור מיירי. וק"ל.

בא"ד וכאן נגיה משם ריב"א דאפילו הרחיק שביעי משלישי ויכול להיות וכו'. כצ"ל. ובריייתא שהעתיקו הביאה הילקוט פרשת חוקת בשם ספרי זוטא יעויין שם כי הגירסא יותר נכונה. וכונתם להודיענו בזה שלא כפירוש רש"י שפירש דלמ"ד לאו מצוה כי כתיב שלישי ושביעי שלא יקדים וישהה בין הזאה להזאה ארבעה ימים יעויין שם וכן כתבו התוספות דשמעתין סוף ד"ה מקשינן, אבל הם ז"ל סבירא להו איפכא דלהכי הדר כתיב ביום השלישי וביום השביעי לרבות אפילו הרחיק שלישי מיום הטומאה ואפילו שביעי מיום השלישי. אלא דצריך ליישב לדעתם סוגיא דקידושין ס"ב א' על דרך שיישבה הכסף משנה בפ"א מהלכות פרה אדומה [פ"ג ד"ה מין] לדעת הרמב"ם שפסק כההיא דספרי יעויין שם. וק"ל.

דף ה ע"ב

גמרא ואחיו¹⁸ הכהנים נוגעין בו וכו'. מה שהקשה בספר עבודת ישראל ל"ו א' [נדפס אומי] למה שהרמב"ם השמיט זה בהלכות עבודת יום הכפורים (וא"ל) [ואיכא למיטעין] דילפינן מפרה דאין נוגעין מקל וחומר דזה נכנס למחנה שכינה יעויין שם. נראה

וכמו שחילקו התוספות בשמעתין ד"ה אי סבר וכו' יעויין שם. וק"ל.

בא"ד (ורב) [לרב] תחליפא דלעיל בשבילו ולשון הקונטרס וכו'. כן נראה שצ"ל והשאר כפול. וכונתם דממה שפירש רש"י כאן בסוגיין ד"ה הזאה כלל למה לי בתורת שלישי ושביעי, משמע דסבירא ליה דלרבי יוסי הזאה מדאורייתא היא דילפינן ממילואים ולא משום מעלה, והיינו דפריך הזאה כלל למה לי, דליכא למימר מדרבנן משום מעלה דאם כן למה עשו בתורת שלישי ושביעי היה להם לחוש לכל הספיקות ולהצריך כל שבעה. ומה שפירש ז"ל בדיבור הקודם ורבי יוסי וכו' דלא מחמרי בה אלא למעלה בעלמא דילפינן ממילואים, לאו למימרא דמתרין סלקא דעתיה דמשום מעלה בעלמא היא, דאם כן מאי קאמר ז"ל דילפינן ממילואים הא לעיל בסוגיין ד' א' משמע דמאן דיליף ממילואים הזאה היא מן הדין ולא משום מעלה יעויין שם, אלא כונתו דכיון דמדאורייתא טומאה הותרה אם כן צ"ל דמה שהחמירה תורה להצריך כאן הזאה מעלה בעלמא היא ולהכי סגי ליה שלישי ושביעי דאין לנו לחוש לספיקות. ואפילו הכי פריך המקשה הזאה כלל למה לי, כלומר דבשלמא אם היית מצריך גם כאן כל שבעה כמילואים נחא כיון שצריך אתה לומר דנכנסו מים תחת דם, אבל כיון שהצרכת בתורת שלישי ושביעי משמע דמשום טומאה דאורייתא היא ולא משום מעלה.

ומ"ש וגם למעלה וכו'. היינו מה שפירש ז"ל לעיל ו' ב' ד"ה הותרה וכו' וביום הכפורים כוליה קרבן צבור ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה שהרי זמנו קבוע וקרבתו תלוי בו ע"כ, דמסתמיות לשונו משמע דבין אילו ופרו תרויהו דין קרבן צבור להם לומר שהותרה טומאה אצלם, והיינו דדייק בתרי טעמי דנקט זמנו קבוע לגבי אילו וקרבתו וכו' לגבי פרו, ואם כן הא קמן מדבריו דאילו נמי דין קרבן צבור יש לו שהותרה טומאה אצלו כמ"ש הם ז"ל, ודע"כ צריך לחלק בין חשש טומאה לטומאה ודאית וכמ"ש הריטב"א ז"ל שם על דברי רש"י ז"ל יעויין שם. וק"ל.

ד"ה לא ירחוק וכו' ולא כפירוש הקונטרס. ע"כ. עיין מה שכתבתי בפירוש רש"י ז"ל.

ד"ה ורבי יוסי סבר וכו' ומאחר שלא הזה וכו' שאם הקדים טבילה להזאה וכו'. כצ"ל.

ומ"ש ואם היתה מועלת טבילה וכו'. ואם כן דומיא דהכי

18. בד"ר נדפס אחרי ד"ה דאי.

דמעיקרא קושיא ליתא שהרי כבר ביאר הרמב"ם בפ"ב מהלכות פרה אדומה [פ"ב] דמפני שהכשירו בה טבול יום החמירו בה שאין אחיו נוגעין, ואם כן מהיכא תיתי לטעות בדבריו דביום הכפורים נמי הדין כן, ולהכי סתם בהלכות עבודת יום הכפורים דסתמו כפירושו משמע שלא היו נזהרין בזה. וק"ל.

שם דאי רבי חנינא סגן הכהנים הא איכא נמי הא. דהכא ליכא למימר תנא ושייר כדקאמר בפ"א דתענית י"ג ב' ותסברא אין בין דוקא וכו', דהכא דלא שייר אלא חדא אין בין דוקא הוא וכמו שכתב בספר יבין שמועה כלל נ"ט יעויין שם. וק"ל.

שם ומתוך שנותנין ממון לכהונה וכו'. וי"א שהיו הורגין זה את זה בכשפים. ע"כ ירושלמי דפרקין. **רש"י ד"ה וכל אימת וכו' רביעי שלו בשבת וכו'.** כצ"ל.

ומה שסיים בטלה שני ימים. מה שיקשה על זה דהלא שלושה הם עיין בספר אמרי צרופה.

ד"ה מתוך¹⁹ וכו' למלכי בית חשמונאי. ע"כ. דהכי משמע ליה מעובדא דלקמן י"ח א' דאמר רב אסי תרקבא דדינרי עיילה ליה מרתא בת בייתוס לינאי מלכא על דאוקמי ליהושע בן גמלא בכחני רברבי, ומשמע דהיינו סתם ינאי מלכא שהיה מבית חשמונאי ולא כפירוש התוספות שם.

ומה שהקשו עליו בתוספות ישנים כאן דאין נראה דהם עצמם היו כהנים גדולים, י"ל דהך עובדא היינו אחר שאמרו דאמו נשכית במודעית שאמרו לו לינאי המלך רב לך כתר מלכות הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן כדאייתא בפרק האומר [קידושין] ס"ו א', ואפשר שאחר כך חזר בו ולא היה עוד כהן גדול. ודו"ק.

ד"ה מחליפין אותה וכו'. כצ"ל. דמכח דגריס אותה פירש מחליפין דקאי אלשכה כמ"ש הריטב"א, ושלא כפירוש הרע"ב שפירש דקאי אכהנים יעויין שם. וק"ל.

ד"ה הנחתומין וכו' להעלות לירושלים או לפדותו. ע"כ. כצ"ל.

תוספות ד"ה דאי רבי חנינא וכו' וזה פורש ללשכה שעל פני וכו'. קושיא זו לשיטתם דריש מכילתין [ד"ה ומאי שנא] דלשכת בית האבן בהר הבית היתה, דלשיטת רש"י והרמב"ם שכתבנו שם דבעזרה היתה לא קשיא מידי. וק"ל.

ומ"ש י"ל דלא קא חשיב וכו'. כונתם דלא קא חשיב אלא

מעלות שעשו בגופן בהזאה אבל מה שזה פורש ללישכה זו וכו' לאו מעלות דגופן הוא. ועוד דאיכא למימר דלאו משום חומרא דיום הכפורים הוא שהזיקוהו לפרוש בעזרה על דרך שכתבו לעיל בריש מכילתין ד"ה ומאי שנא, אלא משום דהיה עובר כל שבעה כדלקמן לכך הפרישוהו שם כדי שיהיה מוכן, מה שאין כן דפרה שלא היו צריכין אלא להזות עליו לכך הפרישוהו בהר הבית ששם היה מוכן קלל של חטאת כמו שכתבתי לעיל ד' א' ברש"י ד"ה מכל חטאות יעויין שם. ופשוט דמה שכתבו בריש מכילתין היינו לפי תירוץ אי נמי שכתבו בסמוך. וק"ל.

בא"ד ואפילו אם תמצא לומר שהינתן פתוחה לחול וכו'. וכן כתב התוספות יום טוב בסוף מדות [ד"ה אגא שאל] מסברא דנפשיה לתרץ דהיאך היה יושב בה יעויין שם. והגם דלפי זה אין כאן הפרש מלשכה זו לאחרת, דכיון דהיתה פתוחה לחול דהיינו להר הבית דינה כהר הבית, ואם כן איתרצא לה הקושיא שכתבו ולא היו צריכים לידחק ולומר דתרתית קתני, מכל מקום סבירא להו ז"ל דכיון דעל כל פנים פרישתו במקום קדוש לרבי יוחנן דילפינן פרישה ממילואים [לעיל ג, ב] על כרחך דלא סגי ליה אלא בלשכה סמוכה למקום קדוש דהיינו עזרה, ואם כן אכתי הא נמי איכא בינייהו.

וצ"ל דלמאן דאמר לעיל [סג] דפרה נמי ילפינן ממילואים, מכל מקום לענין ופתח אהל מועד תשבו וכו' [ויקרא מ, לה] דוקא בכהן גדול דיום הכפורים דפרישתו לעבודת פנים הוא דילפינן מהתם, מה שאין כן דפרה דעבודת חוץ היא לא חיישינן אלא שיהא מופרש אבל לא שיהיה צריך מקום קדוש. ומה גם דלשיטתם דלעיל [ד, ב] ד"ה נמסרו וד"ה הולא] דסבירא להו דדרשא דמילואים אסמכתא בעלמא היא דלא קשיא מידי. כן נראה לעניות דעתי. ועיין בספר חנוכת הבית אות כ"ח ובספר דרך הקדש י"ז ד' [נדפס קושטא]. וק"ל.

ד"ה תנן התם וכו' נראה לפרש מתניתין דהכא בנחתום עם הארץ העושה בטחרה וכו'. דלא ניחא להו לפרש בנחתום חבר כפירוש רש"י, דאם כן ה"ל לשנויי בקיצור כאן בנחתום חבר כאן בנחתום עם הארץ, מדקאמר כאן בעושה בטחרה משמע דכולהו בעם הארץ איירי אלא דהכא היינו בעם הארץ הרגיל לעשות בטחרה וכו'. והיינו נמי דלא ניחא להו לפרש כפירוש הר"ש שם דתרווייהו בחבר וההיא דהתם שלקח מעם הארץ פירות שהוכשרו שנטמאו וכו' יעויין שם, משום

19. בד"ר נדפס אחרי ד"ה הנחתומין.

למטעי דמדלא חייבום כלל אית להו היכרא דהיינו טעמא מתוך שחובטים אותם וכו' ודוקא נחתומים. וק"ל.

בא"ד אומר אדם לבנו ולבתו וכו' הא לכם מעות וכו'. כצ"ל.

ומ"ש שחללו על שוה פרוטה מחולל אפילו בזמן הזה כדאיתא בערכין וכו'. מהתם משמע דטפי פשיטא לן בזמן הזה דליכא פסידא ולהכי אפילו לכתחלה נמי מה שאין כן בזמן מקדש דדוקא דיעבד כדקאמר שחללו וכו' וכדאיתא התם. ועל כן היה נראה לעניות דעתו להגיה בדבריהם מחולל אפילו לכתחלה בזמן הזה כדאיתא וכו'. ושוב ראיתי כן בתוספות דפרק עד כמה [נמוק] ל' א' ד"ה באתרא וכו'. וק"ל.

בא"ד אך יש לדחות דהכי נמי מטעמא אחרינא דחי ליה התם וכו'. כן נראה לעניות דעתו שצ"ל. וכלומר דבלאו הכי דחי התם הך אוקימתא משום דאמה העבריה בזמן הזה מי איכא, ואין הכי נמי דהוה מצי למיפרך נמי הך (דמי) [דאי] בזמן הזה מה לו להערים. וכמ"ש התוספות שם ובפרק עד כמה [נמוק] ל' א'. וק"ל.

דף י ע"א

גמרא מאי טעמא דרבי יהודה וכו'. אבל לרבנן לא בעי מאי טעמא, משום דאף על גב דאיכא לשכות שומרי המקדש שהיה בהם בית דירה מכל מקום אינם ליום ולילה כלשכת פרהרין, ועוד דאותם המקומות שהיו שומרים בהם לא נעשו מתחילתן לזה אלא לשאר דברים עיין בריש מדות, מה שאין כן לשכה זו דמתחילתה נעשית לדירת כהן גדול. וק"ל. ועיין בלשון הרב המאירי שאעתיק בסמוך.

שם אמר רבא קמבר רבי יהודה כל בית שאינו עשוי לימות החמה וכו'. רבה בה"א גרסינן דרבא מפרש לה לקמן מטעמא אחרינא. וכן מוכיח מתוך מ"ש הריטב"א בחידושו ד"ה ה"ג אלא אמר אביי יעויין שם. ויש לדקדק דאם כן בית אבטינס ובית הניצוץ וכו' שהיו הכהנים שומרים שם אמאי לא היה להם מזוזה, דמשמע דרבי יהודה מודה בהא מדקאמר והלא כמה לשכות וכו' שהיה להם בית דירה וכו' ולא משכחת לה אלא בלשכות שומרי הבית כמו שפירש רש"י ז"ל. וזה אין לומר דאיהו לא קאמר אלא לשכות המקודשין, לאפוקי אלו שלא היו מקודשין מדהיו ישנים ויושבים שם וכמו שנראה מלשון המפרש שהעתיק התוספות יום טוב

דלישנא דכאן בעושה וכו' משמע להו דבעם הארץ איירי.

ולפי זה מ"ש לקמן ומתניתין בנחתום חבר וכו'. לאו דוקא אלא בעם הארץ שתיקן לו גבל חבר. ואי נמי דכיון דמצינן לפרושי מתניתין בחבר כדפירש הר"ש להכי לא דייקן לקמן בלשונם. וק"ל.

ומ"ש ומפרש התם אמתניתין וכו' שלא יאכלו טבל רבי לא בשם רבי יוחנן וכו'. כצ"ל ועיין שם בירושלמי וכן הוא בפירוש הר"ש שם.

ומ"ש משום דטריחא מילתא ומתוך שהפרהרין וכו'. אבל אי לאו טעמא דתלמודא דידן לא היינו חוששין לטורח הנחתומים להטיל על החבר הלוקח, ואם כן אין כאן מחלוקת בטעמא בין תלמודא דידן לירושלמי אלא שהירושלמי קיצר בטעם. ועיין בהר"ש שם. וק"ל.

ומ"ש ולהכי קשה ליה וכו' אלא אם כן יחמירו נמי כל הני וכו'. דכיון דסוגיין כרבי יוחנן דטעמא דמאן דפטר בכל הני משום דלא גזרו בדמאי בדברים אלו, אם כן אי סבירא להו לבית שמאי שגזרו באחד מהם דהיינו חלה הוא הדין לאידך, דלרבי יוחנן אין לחלק משום דאימת קדשים וכו'. וכן פירש המפרש מהר"א [בן יהודה] ליב [מפולדא] שם [פ"א]. וק"ל.

תוספות ישנים ד"ה שנותנין עליה וכו' כך פירש בקונטרס ואין נראה וכו'. עיין מה שכתבתי שם.

דף ט ע"א

תוספות ד"ה מעשר²⁰ ראשון וכו' י"ל כיון דדבר מועט וכו'. ורש"י ז"ל שם בסוטה פירש דדילמא דאדמשהי לה אגביה למוכרה יבא לאוכלה יעויין שם וכמ"ש בספר משנה למלך פ"ט מהלכות מעשר ה"ב.

תוספות ישנים ד"ה ולא אטריחנהו וכו' שלא לעשות כן בדברים אחרים

וכו'. כונתם שלא יבאו לעשות כן בדברים אחרים כלומר בתרומת מעשר שלא יתנוה לכהן אלא יחללוה על שוה פרוטה. ומה גם אי סבירא להו כמ"ש הטור יו"ד סוף סימן של"א דתרומת מעשר ימכרנה לכהן (הגם שאין כן דעת התוספות בסוגיין ד"ה מעשר ראשון וכו' יעויין שם) דודאי דאיכא למיחש שיבא לטעות לעשות כן גם בתרומת מעשר. ועיין בחידושי הריטב"א. ואי נמי אפשר לפרש שלא יבאו לעשות כן לכתחלה בדברים שאינם נמכרים כדרך נחתומים אלא עושין לעצמם לחלל מעשר שני על שוה פרוטה, אבל השתא ליכא

20. בד"ר נדפס ח ע"ב.

דלענין מעשר קתני התם [פ"ג מ"ן] דהרי אלו כחצר אם חייבת חייבין ואם פטורה פטורין ומשמע דמדאורייתא קאמר דחייבין, ואילו גבי מזוזה קאמר לקמן י"א א' דפטורים ועיין בתוספות שם, ואף לתירוצ' הרי"ף שכתבו שם וכ"פ הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות ספר תורה [ה"ן] דמדמו לה לענין מעשר דאם פתוחין למקום החיוב חייבין, מכל מקום סוף סוף לפי הסלקא דעתא היה מקום לחלק דהכא דבמקום דירה תלי מילתא אם אין בהם בית דירה לימות החמה ולימות הגשמים לא חשיבי בית מה שאין כן לענין מעשר. ולהכי נחא ליה לאתויי ממאי דקתני עלה בהדיא. ועיין מ"ש הר"ן בהלכות במסכת סוכה [ג, ב] גבי שתי סוכות של יוצרים וכו'. ודו"ק.

שם וכי תימא מדרבנן וכו'. כלומר דגזרו בעשויה לימות החמה או לימות הגשמים אטו עשויה לשניהם, והיינו דקאמר רבי יהודה לעיל והלא כמה לשכות וכו', כלומר דאי סבירא לכו דלשכת פרהדרין מדאורייתא חייבת דלא בעיתו עשויה לימות החמה וגשמים, אם כן שאר לשכות דשומרים דעשויים לדירת לילה כל השנה לא גריעי מעשויה לימות החמה, אלא יש לנו לומר דלשכת פרהדרין גזרה היתה מדרבנן אטו בית גמור, ודוקא בה גזרו אי משום דעשויה לדירת יום ולילה ואי משום דמתחילתה נעשית לכך, מה שאין כן שאר לשכות דאינם אלא לדירת לילה ועוד דמתחלתן לא נעשו לכך דלא מחלפי בבית גמור.

והגם דאכתי תיקשי דרבנן אדרבנן, ומה גם לפי מה שכתבתי לעיל [ד"ה למיעיני] דמאן חכמים רבי יוסי דסבירא ליה בסוכת היוצרים דפנימית הגם שדר בה כל ימות החמה פטורה וכל שכן פרהדרין דאינה אלא לשבעה ימים, וזה אין לומר דהיינו טעמא דפטרי בסוכת חג משום דאינה עשויה דרך בנין, דהשתא לא סלקא דעתיה לחלק בהכי כלל, אלא דהכל תלוי במה שעשויה לדירה, דרבנן מחייבי אף בעשויה לדירת חמה או גשמים, ואם כן הוא הדין סוכת חג בחג דחייבת. י"ל דסבירא ליה דחכמים דמתניתין היינו רבי יוסי דסבירא ליה בסוכת היוצרים דכל שאינה עשויה וכו' פטורה, ותנא קמא דברייתא דמחייב בלשכת פרהדרין מטעם דסגי ליה בעשויה לימות החמה היינו כתנא קמא דרבי יוסי דמתניתין דסבירא ליה דפנימית חייבת וחיצונה פטורה, ואליבא דרבי נתן היא כדקתני בתוספתא דמעשרות [פ"ג ה"ג] סוכת היוצרים אחרים אומרים משם

בריש תמיד [ד"ה היו עליה] יעויין שם, דהתינח בית אבטינס ובית הניצוצין דמצינן למימר דעליות היו ולא נתקדשו אבל בית המוקד מקודש היה. ואפילו תאמר כמו שכתב הבאר שבע²¹ [שם ד"ה וקני] דבחציו שהיה חול היו ישנים דבית המוקד היה בנוי חציו בחול, מכל מקום הא מיהא משום חציה דחול שהיה לדירה היה לנו לחייבה במזוזה. וכל שכן למ"ש בספר דרך הקודש (ח') [ה' ב'] [נדפוס קושטא] בשם הר"ר בצלאל ז"ל בשיטתו לתמיד דבית אבטינס ובית הניצוצין מקודשים היו יעויין שם בטעמו ודאי דאין לתרץ כן. ועוד דעל כרחך מלשכת בית אבטינס וכו' הוא דפריך רבי יהודה, דבלאו הכי לא משכחת שם בית דירה לימות החמה או לימות הגשמים.

על כן הנראה לתרץ דרבי יהודה פטר להו מטעם דאינם עשויים לדירת יום ולילה, והכי קאמר והלא כל הלשכות וכו', ואם כן גם בלשכת פרהדרין הגם דבאותם שבעת ימים עשויים לדירת יום ולילה, מכל מקום לא עדיפא משאר לשכות דאף על גב דתדירי בכל לילה לא חשביתו להו בית דירה כיון דאינם מיוחדים אף ליום, וכל שכן שיש לפטור לשכה זו דאינה אלא שבעה ימים בשנה ואינה עשויה לימות החמה ולימות הגשמים. וכן כתב הרב המאירי עיין בסמוך. ודו"ק.

שם אמר ליה בית חורף ובית קיץ אקרו וכו'. ואב"י סלקא דעתיה דאין הכי נמי דבית סתמא נמי מיקרו אלא שהנביא הודיע להם שאותם הבתים אשר היו עושים לתענוג גופם מפני החורף והקיץ יכלו ויתמו כיון שאינם חוששים אלא לגופם ולא לשוב בתשובה, ומה גם דאיכא למימר דבמאי דקאמר בתר הכי וספו בתים רבים נאם ה' הדר כיליניהו לכולהו בשם בתים סתמא. וק"ל.

שם איתביה אב"י סוכת החג בחג רבי יהודה מחייב וכו'. ומשמע דמחייב משום דסבירא ליה דגם בעשוי לדירת חמה או גשמים חשיב בית, ומאן חכמים רבי יוסי דקאמר לעיל מינה במסכת מעשרות פ"ג סוכת היוצרים הפנימית חייבת והחיצונה פטורה רבי יוסי אומר כל שאינה דירת החמה ודירת הגשמים פטורה יעויין שם. וק"ל.

שם ותני עלה רבי יהודה מחייב בעירוב ובמזוזה וכו'. אבל דמתניתין לחודיה לא קשיא כל כך דאיכא למימר דאף על גב דחשיב בית לענין חיוב מעשר לענין מזוזה לא חשיב. והא קמן בית שער אכסדרה ומרפסת

21. בנוסח תוספות יום טוב שלפנינו כ"כ.

קבע בעינן. ואין הכי נמי דלדידיה סוכת היוצרים הפנימית חייבת דמסתמא עושה אותה חזקה שתהיה ראויה לדירת כל ימות החמה, אלא דאפשר דמאן דמחייב בסוכת יוצרים בסוכה פטר דסבירא ליה סוכת דירת עראי בעינן, והיינו דאיצטריכא ליה למתניתין שם לאשמועינן פלוגתא בתרוייהו בסוכת יוצרים ובסוכת חג יעויין שם. ולשכה טעמא לחוד רבנן סברו דירת בעל כרחו שמה דירה. והוא הדין דהוה מצי למימר השתא דאסיק דטעמא דפטרי רבנן בסוכה משום דדירת עראי היא, דבלשכה מחייב משום דדירת קבע היא, אלא דאם כן מאי טעמא דרבי יהודה דמחייב דוקא מטעם גזרה, ולכהי קאמר דבדירה בעל כרחו קמיפלגי.

כן נראה לעניות דעתי לפרש סוגיין לפי גירסת רש"י והיא גירסת ר"ח ככתוב בתוספות ישנים. ובמה שפירשתי יתורצו רוב הקושיות שהקשו התוספות בין על הסוגיא ובין על פירוש רש"י.

זולת זה נשאר ליישב הקושיא הראשונה שהקשו בד"ה רבנן וכו'. דמשמע שכווננו לומר דהוה ליה לרבא למיפרך דהא קתני סיפא וחכמים פוטרים אלמא דאפילו בשבעה איכא מאן דפטר, דלפירושו גם אביי על כרחך דהכי סבירא ליה דלא מחייב רבי יהודה אלא דוקא בחג כדקאמר בשבעה דכולי עלמא לא פליגי וכו'. ולפי מה שכתבתי דרבא פריך נמי דמאי טעמא דרבנן דממאי דפליגי בסוכת חג דוקא על כרחך דלא פטרי מטעם דאינה עשויה לימות החמה ולימות הגשמים, ניחא דהשתא לישנא דמתניתין נקט ולא ממאי דקתני בחג קשיא ליה דוקא, אלא הכי קאמר והא סוכת חג קתני אם כן על כרחך דרבנן דוקא בסוכה פטרי, ועוד דהא קמן דאיכא מאן דפטר אף בשבעה דחג ואם כן תיקשי דשלש מחלוקות בדבר. וכמו שכתבתי.

ועיין בתוספות ישנים שם שכתבו והיה יכול ודאי להקשות דרבנן אדרבנן דפטרי ולעיל מחייבי אלא שהיה יכול לומר דתרי רבנן נינהו וכו'. ע"כ. וכן בחידושי הריטב"א הרגיש בזה, אלא שכתב ואין זה מחוור, ויותר י"ל דאביי לא שמיע ליה מאי דקתני וחכמים פוטרי דלא סיימוה לברייתא קמיה ול"ג באיתיביה אביי וחכמים פוטרים, ולבסוף אקשינן ליה דהא קתני בההיא מתניא וכו'. עכ"ד. ולא זכיתי להבין דמאי ברייתא דקאמר הא מתניתין דפ"ג דמעשרות היא, ובודאי דאביי הוה ידע לה לכולא מתניתין, דאפילו משניות דזרעים וטהרות היו שגורות בפי אמוראים וכמ"ש התוספות בפרק כל הברש [מילין] ק"י ב' ד"ה דתנן הכבד וכו', ומה גם הכא דודאי דוחק לומר דהיה

רבי נתן הפנימית חייבת והחיצונה פטורה ע"כ. ובהא ניחא לי הא דאמר אביי בסמוך בשבעה דכולי עלמא לא פליגי דמחייבא, דמאי סלקא דעתיה הא מתניתין דמעשרות קתני בהדיא וחכמים פוטרים והוא הדין ללשכת פרהדרין דמאי שנא. אלא דהכי קאמר דלתנא קמא ורבי יהודה דברייתא דכל הלשכות וכו' בשבעה לכולי עלמא מחייבא, לא מיבעיא לרבי יהודה דמחייב בסוכת חג העשויה לשבעה דהוא הדין כאן, אלא אף לתנא קמא דרבי יוסי דמתניתין לא תימא דדוקא בסוכת יוצרים העשויה לכל ימות החמה מחייב מה שאין כן לשכה זו דאינה אלא לשבעה, אלא דהכא נמי מחייב(י) כדקתני חוץ מלשכת פרהדרין דכיון דנעשית ונבנית מתחילתה לדירה לא שנא ליה בין שבעה לבין כל ימות החמה. אלא כי פליגי בשאר ימות השנה. רבנן סברי גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה. דהכי מוכח ממאי דקאמרי במתניתין לענין מעשר הפנימית חייבת סתמא דמשמע דאף בימות הגשמים שאין היוצר דר שם קובעת לענין מעשר, והוא הדין לענין מזוזה. ורבי יהודה סבר לא גזרינן. וכדדייק לישניה דקתני סוכת החג בחג דמשמע דדוקא בחג קובעת, והוא הדין דמאי דקתני עלה דמחייב נמי במזוזה דוקא בחג הוא דמחייב.

ופריך ליה רבא והא סוכת חג בחג קתני ואפילו הכי פטרי רבנן כדקתני סיפא דמתניתין וחכמים פוטרים. ואם כן לדבריהן תצטרך לומר דשלשה מחלוקות בדבר. דתנא קמא דברייתא דלשכות סבירא ליה דבין בשאר ימות השנה ובין בשבעה חייב, ורבי יהודה סבר דבשבעה חייב ובשאר ימות השנה פטור, וחכמים דמתניתין דמעשרות סבירא להו דבשבעה נמי פטור. וכל זה דוחק ומה גם דתנא קמא דברייתא וחכמים דמתניתין פליגי בקצוות. ועוד דמאי טעמא פטרי, דאי משום דסבירא להו דבעינן דירה לימות החמה וגשמים אם כן אמאי פליגי בסוכת חג דוקא הא לדידהו אף בסוכת יוצרים העשויה לכל ימות החמה נמי פטרי, וכי תימא לאשמועינן כוחו דרבי יהודה דבהא נמי מחייב, אדרבה לישמועינן כוחא דפטורא דעדיף טפי.

אלא אמר רבא לעולם דחכמים דמתניתין היינו תנא קמא דלשכות ולעולם דבשאר ימות השנה כולי עלמא לא פליגי דפטור. והוא הדין נמי דתנא קמא דמתניתין דרבי יוסי דקתני הפנימית חייבת דוקא בימות החמה שהיוצר יושב בה קובעת. כי פליגי בשבעה. ואי קשיא לך דרבי יהודה אדרבי יהודה ודרבנן אדרבנן לא קשיא דסוכה טעמא לחוד וכו'. רבי יהודה לטעמיה דאמר סוכת דירת

שגור בפיו רישא דמתניתין ולא סיפא.

ושוב ראיתי בשיטה כ"י שכתב קרוב למ"ש. וז"ל אשר ע"כ נראה לי שרש"י ז"ל בא מן המאוחר אל הקודם ובמ"ש כאן והפותר כאן חייב כאן גלה לנו פרושא דשמעתתא דהשתא רבא מחדש שהחליפו דבריהם.

אכן מעיקרא סלקא דעתא דתרי רבנן הוו ורבנן דברייא דכל הלישכות לאו היינו רבנן דסוכת החג, ובהכי לא תיקשי לאב"י דרבנן אדרבנן, וטעמא דחכמים פוטרם בסוכה היינו משום דלא הוי בית חורף ובית קיץ, אכן דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא. והשתא כי פריך (רבא) [רבא] והא סוכת החג בחג קתני לאו היינו דרבנן אדרבנן דאיכא למימר דתרי רבנן נינהו, אלא הכי קא פריך אף אם תאמר דהוו רבנן אחריני סוף סוף איכא מאן דפטר אף בשבעה, והשתא תיקשי מאי טעמא דרבנן דפטרי אפילו בשבעה, דמדקאמר אלא אמר אב"י משמע שהוא סותר טעמא דקיץ וחורף ואם כן מאי טעמא דרבנן דפטרו אפילו בשבעה דהויא לה בית דירה. דהענין הזה כולו לא נבנה אלא לפרושי מאי טעמא דרבי יהודה (דפטר) [דמחייב] בשבעה, ואם כן בתירוצן זה יצאנו מקושית מאי טעמא דרבי יהודה ואתאן לקושית מאי טעמא דרבנן.

אלא אמר רבא בשאר ימות השנה וכו'. וכתב רש"י ז"ל והפותר כאן חייב כאן. כלומר השתא דאנן צריכינן לפרוקי קושית דרבי יהודה אדרבי יהודה ולמימר דסוכה טעמא לחוד ולשכח טעמא לחוד בהא נמי מתרצינן רבנן אדרבנן, ואין אנו צריכים לומר דתרי רבנן [הוון] כדקא סלקא דעתא מעיקרא, אלא הפותר כאן חייב כאן והחליפו דבריהם והם הם עצמם רבנן דלשכות ורבנן דסוכה.

ובזה נתיישבה שפיר שמעתתא אליביה דרש"י ז"ל ונחו שקטו כל הקושיות שהקשו בעלי התוספות לגירסת רש"י ז"ל וכמו שכתבתי.

גם מה שהקשו דלמה ליה למימר והא סוכת החג בחג קתני דמשמע דלא פריך אלא מדקתני בחג וכו'. במה שכתבתי ממילא איתרצא לה דאי הוה תני סוכת חג סתמא לא קשיא דהוה אמינא דתרי רבנן נינהו דטעמא דרבנן דסוכה דסבירא להו דלא גזרינן בשאר ימות השנה, אבל השתא דקתני סוכת חג בחג פריך מאי טעמא דרבנן דאף אי הוו תרי רבנן יקשה דהא איכא מאן דפטר בשבעה.

(ומ"ש) אכן נשאר לנו לתרץ מה שהקשו בתחילת דבריהם וקשיא לן מאי איצטריך הכא למיפרך מלישנא דברייא וכו'. אף הא לא קשיא דאיכא למימר דתלמודא נקט קושטא דמילתא ולרווחא דמילתא נמי פריך ליה מלישנא דברייא גופה. עכ"ד.

אך מ"ש בסוף דבריו לתרץ קושית ראשונה דתוספות אין דבריו מספיקים לעניות דעתי אם לא על הדרך שכתבנו. ודו"ק.

והרב המאירי ז"ל כתב וז"ל אף על פי שזהו היוצא לנו מביאור שמועה זו דרך פסק יש בקצת פירושים בביאור ברייתא של לשכות דברים מבולבלים שאני צריך להעריך בהן דרך קצרה.

והוא שאמרו כל הלשכות שהיו במקדש לא היו להן מזוזה, חוץ מלשכת פרהדרין שבה היתה דירה קבועה לכהן גדול בשבעה ימי פרישה, ושאר לשכות לא היתה בהן דירה קבועה. אמר רבי יהודה והלא כמה לשכות היו שם שהיתה בהן בית דירה, וכדאמרין [נמיל פ"א מ"א ומדות פ"א מ"א] בשלשה מקומות כהנים שומרים את המקדש, ולא היה בהן מזוזה, אלא אף לשכת פרהדרין לא היה בה חיוב מזוזה ולא הוקבעה שם אלא מתורת גזרה כדאמרין לקמן שלא יאמרו וכו'.

ושאל (נמי) [מאי] ²² טעמא דרבי יהודה דקאמר דאין חיוב מזוזה בלשכת פרהדרין. דבשלמא רבנן הא דלא הוצרכו מזוזה בשאר לשכות משום דלא היתה שם דירה אלא בלילה, ואצריכוהו בלשכת פרהדרין מתוך שהיתה שם דירה בשבעת ימי פרישה בין ביום בין בלילה, אלא לרבי יהודה מאיזה טעם פוטר לשכת פרהדרין מן המזוזה. ותירץ קא סבר כל בית וכו'. ולשכת פרהדרין לא היתה עשויה אלא לשבעה ימים, וכל שכן שאר לשכות שלא היתה בהם דירה קבועה ביום ובלילה לעולם. והוקשה לו מבית החורף וכו' בית סתמא לא איקרי. כלומר ולגבי מזוזה בית סתמא בעינן דכתיב [דברים י, ט וי, כ] על מזוזות ביתך.

ואיתיביה אב"י לרבי יהודה מדידה אדידיה דהא איפכא שמעינן וכו' וקשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה. ומיהו דרבנן אדרבנן לא קשיא אף על גב דהכא פטרי ובלשכת פרהדרין מחייבי, דדילמא רבנן אחריני נינהו, או דילמא רבנן סבירא להו סוכת דירת עראי בעינן ולא שמה בית כלל, אבל לשכת פרהדרין דירת קבע היא והויא לה בית וכו'. עד אלא אמר אב"י בשבעת ימי פרישה כולי עלמא

במקדש לא היתה בהן מזוזה כלל, שלא היתה שם דירה קבועה שאין שם דירה אלא בלילה, חוץ מלשכת פרהדרין שהיתה שם דירה קבועה. אמר רבי יהודה והלא כמה לשכות היו שם ודירת לילה דירה קבועה היא לחיובי במזוזה, ואפילו הכי היו פטורות מן המזוזה אף בשעת דירה הואיל ודירה על כרחיה היא, ואף בלשכת פרהדרין אני אומר כן, אלא שמתורת גזירה אחרת באין בחיובה.

ואי קשיא לך לשכה שהיו מפרישין בה שורף את הפרה לרבנן אמאי לא מחייבא, תרצו קצת מפרשים שלא היתה אלא דירה רחוקה אחת בשמיטה או אחת ביובל. ואי קשיא לך לשכת פרהדרין גופה לא ליחייב במזוזה, מדאמרינן לקמן מה בית שהוא חול וכו' יצאו הר הבית והלשכות והעזרות שהן קדש ואין טעונות מזוזה, תרצו בה דפתוחה בחול היתה ותנן [משערי ש"ג פ"ג מ"ט] כל הלשכות שהן בנויות (בקדש) ופתוחות בחול תוכן חול. זהו ביאורה של שמועה זו ויש שפרשה בפנים אחרים וזה עיקר. עכ"ד.

תוספות ד"ה וכו' תימא וכו' וא"ת וכו'. דלא סבירא להו לחלק דסוכה עדיפא דהוי דירת איש וביתו דתשבו כעין תדורו בעינן כדאיתא בריש ערכין ג' ב', מה שאין כן לשכה דהיה פורש מאשתו ומשום הכי אי לאו מטעם דשלא יאמרו וכו' לא הוו גזרי בה רבנן ועיין בהריטב"א, משום דסבירא להו דאדרבה איכא למימר דדירת לשכה עדיפא מדירת סוכה וכדאסיקו בסמוך. וק"ל.

ומ"ש י"ל דלמאי דסלקא דעתא השתא לשכת פרהדרין נמי וכו'. כצ"ל.

בא"ד מחייב רבי יהודה מהאי טעמא וכו'. ודוקא בלשכת פרהדרין יש לגזור אטו בית, אי משום דדירת יום ולילה היא ואי משום דתחילתה נעשית לדירה כמו בית, מה שאין כן שאר לשכות וכמ"ש בסמוך באמצע ד"ה רבנן וכו' [השני]. ובזה יתיישב מה שהקשו בתוספות ישנים ד"ה וכו' תימא וכו' [הראשון]. וק"ל.

ומ"ש דבקל יכול להיות שהוא יוצא ממנה וכו' אבל לשכת פרהדרין וכו'. ולא היה יוצא משם כי אם לצורך גדול אם לעבוד עבודה ואם ללשכת בית אבטינס ללמדו חפינה כדלקמן [י, נ]. ועוד דלא משכחת שיעבור עליו לילה אחת חוץ ללשכתו מה שאין כן סוכה. וק"ל.

לא פליגי, דהואיל ואותן השבעה דירה קבועה היא חייבת במזוזה מן התורה, ולא סבירא להו²³ דבית העשוי לחורף ולקיץ בעינן אלא כל שנשתמש בו לדירה קבועה חייבת במזוזה, ובשאר ימות השנה הוא דפליגי רבנן מחייבי דגזרי שאר ימות השנה אטו שבעה ורבי יהודה סבר לא גזרינן.

ואי קשיא לך אם כן אף לרבנן לא מחייבא אלא משום גזרה, ומאי האי דקאמר רבי יהודה לעיל גזירה היתה. הכי פירושא דברייטא דלשכות. כל הלשכות שהיו במקדש לא היתה בהן מזוזה כל עיקר אף בשעת דירתן, שאף בשעת דירתן לא היתה שם דירה קבועה ביום ובלילה, חוץ מלשכת פרהדרין שאף בשאר ימות השנה חייבת במזוזה, הואיל והיתה שם דירה חשובה בשבעת ימי פרישה, וגזרינן שאר ימות השנה אטו שבעת ימי פרישה שהן מן התורה. אמר להם רבי יהודה והלא כמה לשכות היו שם שהיה בהם בית דירה, דהואיל ודרים בהם בלילה דירה חשובה היא והיו חייבות במזוזה, ולא היתה שם מזוזה אלא בשעת דירה ולא גזרינן. אלא לא עשו מזוזה בלשכת פרהדרין בשאר ימות השנה מגזירת שבעה אלא מגזירה אחרת, שהרואה אותה בשאר ימות השנה בלא מזוזה ולא יראו אותה בשעת פרישה יאמר שזו אינה לשכה אלא בית האסורים.

ואקשי להו²⁴ והא סוכת החג [בחג] דרבנן פטרי. ואף על גב דהתם שאני דלדידהו דירת עראי היא ולא שמה דירה, מכל מקום הואיל ומחמרי רבנן כולי האי בלשכת פרהדרין למגזר ימות השנה אטו שבעה דפרישה לגזור סוכה אטו שאר בתים, דלא גרע סוכת החג בחג מלשכת פרהדרין בשאר ימות השנה. ומתרץ רבא דבשאר ימות השנה כולי עלמא לא פליגי דפטירא לשכת פרהדרין ממזוזה, ולא פליגי אלא בשבעה ימי פרישה דרבנן מחייבי ורבי יהודה פוטר. והא דסוכה דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא, ודרבנן אי הני רבנן הוו להו הני דלשכת פרהדרין. אלא דלתרווייהו איכא לתרוצינהו שפיר דסוכה טעמא לחוד ולשכה טעמא לחוד. דלרבי יהודה סוכת דירת קבע בעינן והואיל ודירת קבע היא ודירה דמדעתיה היא לה בית גמור, ולרבנן לאו בית הוא דהא דירת עראי בעינן. ולענין לשכה רבנן סברי הואיל ודירה קבועה היא אף על גב דלאו מדעתיה הוא בית מקרי וחייב, ולרבי יהודה הואיל ובעל כרחיה הוא לאו בית הוא. וברייטא הכי מתפרשא כל הלשכות שהיו

23. בד"ד: ס"ל. ואולי י"ל: סבירא ליה. וקאי אאביי. 24. בנוסח המאירי שלפנינו: ליה. ואולי הנוסח 'להו' יכול להתפרש דקאי ארבנן.

בשאר ימים לא פליגי דהא עד כאן לא מחייב רבי יהודה אלא בחג כדקתני, אבל לעולם דבמאי דפליגי תנא קמא ורבי יהודה גבי לשכה מצינן למימר דלרבנן כיון דדירת קבע היא שאר ימים נמי מחייבין אטו שבעה דהא מחלפא בבית גמור ולרבי יהודה אף בשבעה לא מחייב משום דהוי דירה בעל כרחו.

אלא שעדיין צריך לבאר דכיון דפסק ז"ל כברייא דלקמן י"א ב' שם יכול שאני מרבה אף הר הבית והלשכות והעזרות תלמוד לומר בית מה בית שהוא חול אף כל שהוא חול יצאו אלו שהן קדש, אם כן גם לשכת פרהדרין יש לפוטרה מטעם זה, דאפילו תאמר שהיתה בנויה בקדש ופתוחה לחול כמ"ש התוספות לעיל ח' ב' ד"ה דאי וכו', על כרחך דהיתה פתוחה להר הבית ואם כן דין הר הבית יש לה לפוטרה. וכן ראיתי בתוספות ישנים שם ד"ה יצאו אלו שהן קדש שכתבו דמהאי טעמא פטור לשכת פרהדרין וכרבי יהודה מתוקמא יעויין שם. וכן כתב הריטב"א שם.

אלא דממה שכתב ז"ל שם הר הבית הלשכות וכו' שאין בהם בית דירה פטורין לפי שהן קדש וכו' משמע לי דמפרש לברייא הכי, יכול שאני מרבה הר הבית שהרי עשוי הוא לדירת מקדש לעשות העבודה תלמוד לומר בית מה בית העשויה לדירת חול ולתשמיש חול לאפוקי אלו שהן עשויין לתשמיש קדש, אבל לא מיעט לשכת פרהדרין כיון דעשויה לדירת כהן גדול לעשות בה כל צרכיו כל אותן הימים כמו בביתו דהויא לה כדירת חול ומשום הכי מחייבא. כן נראה לעניות דעתי. ודו"ק.

ועיין בלשון המאירי שהעתקנו בסוגיא נ' [6]. ובענין פסק שמועתינו כתב ז"ל אין הבית חייב במזוזה אלא אם כן היתה בו דירה של חול אף על פי שגופו קדש. מעתה כל הלשכות וכו' כלן היו פטורות, חוץ מלשכת פרהדרין שהיתה בו דירה של חול לכהן גדול, וכן שער ניקנור מפני שהוא חוץ ללשכת פרהדרין והבית שער שלה. הא למדת שכל שיש שם דירת חול אף על פי שאין אותה דירה עשויה לכל השנה הואיל ועשויה לדירה שבעה ימים בשנה חייבת במזוזה בזמן דירתו, ואפילו היתה אותה הדירה בעל כרחו של אותו הדר בה וכו'. ע"כ. והגם דממה שלא הזכיר סברת הרמב"ם ז"ל כדרכו משמע שהבין דגם דעתו אינו אלא לחייב בשבעה ימים דוקא, מכל מקום סתמיות דברי הרמב"ם ז"ל משמע כמו שכתבתי.

תוספות ישנים ד"ה חוץ מלשכת פרהדרין וכו'
והיא היתה בקדש וכו'. כלומר

בהר הבית, דממתניתין דפרה שהביאו אין ראיה אלא דהיתה בהר הבית, והכי משמע ממה שכתבו וגמרינן ממילואים וכו', ופתח אהל מועד כתבו לעיל ו' א' ד"ה מביתו וכו' דדין מחנה לוייה יש לו יעויין שם. ואם כן סבירא להו כדעת התוספות כאן [ד"ס מצינו] ובריש מכילתין [ד"ס ומא' שגא] דלשכת בית האבן בהר הבית היתה, ושלל כדברי רש"י והרמב"ם דסבירא להו דבעזרה היתה וכמו שכתבתי שם [נ"ס ד"ה אי נמי י"ל].

ומ"ש ולשכת בית אבטינס נמי דאמרינן וכו'. לקמן י"ח ב' דהעלוהו לעליית בית אבטינס ללמדו חפינת הקטורת.

ד"ה וכו' תימא וכו' דהא כמה לשכות היו שם וכו'. דלא סבירא להו לחלק דשאני לשכת פרהדרין דעשויה לדירת יום ולילה וכמ"ש התוספות בסוגיין ד"ה דרבנן וכו' [השגח], דסבירא להו דכיון דלשכות שומרים לדירת כל לילה עדיפי מלשכת פרהדרין דאינה אלא לשבעת ימים בשנה. וק"ל.

ומ"ש ואנשי דעלמא לא מסקי אדעתיהו שאין שם. ע"כ. ולטעמא דשלא יאמרו כהן גדול חבוש בבית האסורים צ"ל דהכי קאמר, דחששו למיעוטא שידעו שאין שם מזוזה ויאמרו כהן גדול חבוש וכו' וזילא מילתא בהא טובא להכי חייבוה במזוזה להודיע לכל דבית גמורה היא, דזריזין ודאי לא יאמרו כך דידעי שפיר דבית היא אלא דכיון דאינה אלא לשבעה לא חייבוה רבנן. וק"ל. **ד"ה וכו' תימא וכו' מיהו לא מסקי אדעתיה הך קושיא דבלאו הך נמי לא משני ליה.** ע"כ. כן נראה לעניות דעתי שצ"ל. והכונה מבואר דלא חשש להקשות גם קושיא דרבנן אדרבנן, כיון דבלאו הך קושיא לא מצי לשנויי ליה הכי דהא קשיא אלא מעשר מי איכא למימר מדרבנן וכו'. וק"ל.

דף י ע"ב

גמרא אלא אמר רבא בשאר ימות השנה כולי עלמא לא פליגי דפטורה וכו'. הרמב"ם ז"ל בחיבורו פ"ו מהלכות ספר תורה פסק כחכמים וכטעמיה דרבא דסוכה פטורה אפילו בשבעה לפי שאינה עשויה לדירת קבע יעויין שם ה"ט.

אלא שצריך לפרש דאמאי לא ביאר שם ה"ו דחייב לשכת פרהדרין אינה אלא בשבעה לא בשאר ימות השנה. ושמא י"ל דסבירא ליה דרבא קאמר הכי לפרושי פלוגתא דמתניתין דסוכה חג בחג, דהתם על כרחך

ד"ה רבנן סברי גזרינן וכו' ואם כן בלא לישנא וכו' תיקשי לאבבי דעל כרחק וכו'. כלומר תיקשי לאבבי בפשיטות מסיפא דקתני וחכמים פוטרין דעל כרחק פוטרין היינו בשבעת ימי החג וכדפריש לה אבבי. וכמו שכתבתי בפירוש הסוגיא לדעת רש"י ז"ל נד"ה וי מימא מדרבנן ועיין מה שתירצתי שם.

והנה לישנא דברייתא וכו' שכתבו בדבריהם לא דייקי בזה דהא מתניתין היא וכמו שכתבתי שם. וק"ל. ומ"ש ועוד דוחק הוא לומר וכו' ואם כן לא הוי כי מסקנא דמפרשינן וכו'. ומ"ש לעיל בד"ה וכי תימא וכו' י"ל דלמאי דסלקא דעתא וכו' יעויין שם היינו על פי פירוש רש"י ז"ל, דלדידיה כיון דמפרש הא דקאמר בשבעה דכולי עלמא לא פליגי וכו' דאלשכה דוקא קאי, משמע דסבר דדוקא בלשכה חיישינן דשלא יאמרו דלהכי גזור בה לרבי יהודה אף בשאר ימות השנה מה שאין כן בסוכה וכמבואר בדבריו בהדיא. דאי סבירא ליה לפרש הא דקאמר וכי תימא מדרבנן מטעם שלא יאמרו וכו' מאי דוחקיה לפרש דאלשכה דוקא קאי, דכיון דאסיק אדעתיה דבסוכה נמי חיישינן להא מהשתא אימא דרבי יהודה מחייב בסוכה בשבעה מדאורייתא ובשאר ימות השנה מכח גזירה דשלא יאמרו, ולעולם דאתרוייהו קאמר אבבי בשבעה דכולי עלמא לא פליגי. אלא ודאי משמע דסבר דבסוכה ליכא האי חששא כלל, ויהיה טעמו דכיון דתשבו כעין תדורו בעינן ודר בה כביתו ממש ועוד דאינה דירה בעל כרחו דאם הוא מצטער פטור לא סלקא דעתא לאינשי לדמותה לבית האסורים, מה שאין כן לשכת כהן גדול דפירש מאשתו ועוד דאינו יכול לצאת ממנה אם לא לצורך גדול מחלפא להו לבית האסורים. וק"ל.

בא"ד ועוד קשה מאי האי דפריך וכו' אלא על כרחק אבבי ורבא לית להו וכו'. דלפירוש רש"י דמילתיה דאבבי אלשכה דוקא קאי הא חזינן דלרבי יהודה טפי איכא למיחש דשלא יאמרו וכו' בלשכה מבסוכה ומהטעם שכתבנו בסמוך, אם כן שמע מינה דאדרבה לאבבי עדיפה ליה דירת סוכה מדירת לשכה, ועוד דמשמע נמי לפירוש דרבנן דוקא בלשכה גזרינן שאר ימות השנה אטו שבעה, והיינו טעמא דסוכה דדירה חשובה היא לאותם הימים לא מחלפא להו לאינשי בשאר ימות השנה, ואם כן על כרחק דהא דאמר אבבי גופיה לעיל וכי תימא מדרבנן וכו' צ"ל דלא אסיק אדעתיה קושית דרבנן אדרבנן, ואי נמי אסיק לא חייש

תוספות ד"ה דילמא²⁵ אתי וכו' (דאי) [דמידי דמייחב] מדאורייתא אסור לאכול אפילו עראי בתר מרוח וכו'. עיין בדבריהם דפ"ק דפסחים ט' א' ד"ה כדי שתהא וכו' ובפרק כל הירד [מס' ט"ו ב'. וק"ל].

ומ"ש וא"ת והא תקינו וכו' למאן דאמר יש קנין לנכרי וכו'. הא פלוגתא איתא בהשולח [גיטין] מ"ז א'. ומ"ש דלמאן דאמר נמי יש קנין מדרבנן מיהא חייב, הכי מוכח מסוגיא דפרק הקומץ [מנחות] ל"א א' יעויין שם. ומשמע דטעם התקנה משום בעלי כיסים כדאיתא במנחות (ס"ו) [ס"ז] א'. ושוב ראיתי כן בספר כפתור ופרח פ"ד יעויין שם. וק"ל.

ומ"ש וכן יש לפרש על תבואת חוצה לארץ וכו' דליכא דטעי וכו'. ומה גם דאית ליה היכירא דיכול לבטלה ברוב ולאוכלה כדאיתא בפרק עד כמה [נמוקס מ, 6].

ד"ה רבנן סברי וכו' אמר רבי יהודה והלא כמה לשכות וכו' ואפילו הכי לא גזרינן וכו'. דאם לא נפרש כן לרבי יהודה נמי קשיא משאר לשכות דלא חייבום במזוזה אף בזמן שדרים בהם ובלשכת פרהדרין מודה דבשבעה מיהא מחייב. אלא דלפי פירושם צ"ל דבאותן הימים שהיה להם צורך לדור בלשכות היו מניחים מזוזה, דאי לא תימא הכי אלא דפטירי משום דלאקראי היה וכמו שכתבו לפעמים וכו' מה שאין כן לשכת פרהדרין דתשמיש קבוע היה שבעה ימים לכל שנה, אם כן בדין הוא דלא גזרינן בהו שאר ימות השנה אטו אותן ימים דלא קביעי ומאי פריך רבי יהודה, אלא ודאי צ"ל דלאותן פעמים כבית דירה חשיבי כיון דמילתא דשכיחא היא דהיו צריכים לכך.

ולעניות דעתי נראה על פי פירוש רש"י ז"ל שפירש והלא כמה לשכות היו שם לשומרי הבית, דהכי קאמר רבי יהודה דבשלמא לדידי דלא גזרינן בלשכת פרהדרין גופה שאר ימות השנה אטו דירת שבעה, הוא הדין נמי דלא גזרינן דירת לילה דשאר לשכות אטו דירת יום ולילה דשבעה דלשכת פרהדרין, אלא לדידכו דגזריתו שאר ימות השנה דלשכת פרהדרין הגם שאז אין בה דירה כלל אטו שבעה, הוא הדין דיש לגזור בשאר לשכות דאית בהו מיהא דירת לילה אטו שבעה דלשכת פרהדרין. ורבנן סבירא להו דבלשכת כהן גדול גופה גזרינן הא אטו הא דקרוב הדבר לטעות, אבל שאר לשכות אטו ידיה ליכא למיטעי. ועיין בדבריהם דבסמוך. וק"ל.

25. בד"ר נדפס אחרי ד"ה רבנן [השני].

דדירת עראי היא פטרי אפילו בשבעה מה שאין כן בלשכה וכמו שכתבו לעיל ד"ה וכו' תימא וכו'. וק"ל. ומ"ש דמחייב ליה ולא אתו למטעי. ע"כ. ורובא פריך והא סוכת החג בחג קתני אם כן משמע דעד כאן לא מחייב רבי יהודה אלא בשבעה דוקא, ועל כרחך מדרבנן קאמר דמאי שנא מלשכת פרהדרין דהויא לדידיה מדרבנן, ועוד תיקשי דהשתא דקאמר דרבנן לא שנו להו בין סוכה ללשכה, הא קתני גבי סוכה וחכמים פוטרם משמע דאף בשבעה פטרי ומאי שנא גבי לשכה דמחייב.

אלא דצריך ליישב לפירושם דמאי סלקא דעתיה דאביי הא מתניתין דאוחתיב מינה לעיל קתני בהדיא בחג והיכי סלקא דעתיה לומר דפליגי בשאר ימות השנה, ואף שנאמר דסלקא דעתיה דמשום סיפא וחכמים פוטרם נקט בחג אבל לרבי יהודה בשאר ימים נמי מחייב, מכל מקום אכתי תיקשי דרבנן אדרבנן. אם לא שנאמר גם לפירושם דאביי לא חייש להא דאיכא למימר תרי רבנן ניהו, והיינו נמי דרבא לא פריך ליה אלא מרישא דמתניתין. אלא דלפירושם לא ניחא לי בהכי, דכיון דהא דקאמר אביי כי פליגי בשאר ימות השנה וכו' לפרושי פלוגתא דמתניתין דסוכת חג אתא וקאמר רבנן סברי לא גזרינן שאר ימות השנה וכו', משמע בהדיא דמפרש אביי וחכמים פוטרין דהיינו בשאר ימים ורבנן דהכא היינו רבנן דלשכה.

ושמא י"ל דכיון דמתניתין לענין חיוב מעשר פליגי, סלקא דעתיה דאביי דנקט בחג דלא תימא דדוקא בשאר ימים דאינה מיוחדת לדירה הוא דמחייב רבי יהודה דלא אתי למיטעי לאפרושי מן החיוב על הפטור אבל בחג דחשיבא ליה כבית לא מחייב דאחי למטעי, קא משמע לן דבחג נמי קובעת למעשר דכיון דמחייבין לה במזוזה אף בשאר ימים לא טעו בהכי, וחכמים פוטרם ממעשר לא מיבעיא בשאר ימות השנה דאין לה דין בית כיון דלדידהו פטורה ממזוזה, אלא אף בחג דחייבת אינה קובעת דאיכא למיחש דילמא אתי לאפרושי וכו' כיון דלא מחייבין בשאר ימים. ולפי זה הא דקתני עלה רבי יהודה מחייב בעירוב ובמזוזה היינו בשאר ימים, ולא קאי אבחג דמתניתין דההיא לרבנן נמי מחייב.

ואפילו הכי פריך רבא והא סוכת חג וכו', משום דמשמע ליה מתניתין כפשטה דדוקא בחג סבירא ליה לרבי יהודה דקובעת, וחכמים פוטרם מטעם דלא חשיבא בית כלל אף בחג דלדידהו פטורה מן המזוזה לגמרי, וכדמוכח ממאי דקתני עלה דרבי יהודה מחייב בחג משום מזוזה משמע דרבנן פטורה אף בחג. כן

להקשות כן דסליק ליה לההוא תירוצא בקושיא אחריתי אלא מעשר מי איכא למימר וכו' וכמ"ש בתוספות ישנים ד"ה וכו' תימא [השני] וכמו שכתבתי שם, ואם כן מהשתא הוה ליה לרבא לאקשוויי טפי דרבי יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן לא קשיא בתמיה וכו'. ובמ"ש נתישבה קושיית מהרש"א ז"ל יעויין שם. ומה שהקשה עוד שם דרבא גופיה אמאי לא שביק תירוציה דאביי וכו' יעויין שם. י"ל דדחיקא ליה למימר דרבנן בלשכה בשאר ימות השנה נמי גזרי אטו שבעה ובסוכה פטרי אפילו בשבעה, דכיון דלאו כולי עלמא דינא גמירי דדירת עראי בעינן ואדרבה רואים שבאותן הימים הרי היא כבית גמור, הוה להו למיגזר בחיוב מזוזה מיהא באותם שבעה ימים אטו בית גמור. ועוד דפשטא דברייתא דכל הלשכות משמע דבשבעה פליגי, דהשתא פריך רבי יהודה שפיר והלא כמה לשכות וכו', מה שאין כן אם נאמר דרבנן דלרבי יהודה בשבעה נמי מחייב, צריך לדחוק ולפרש דהכי קאמר דלדידכו אמאי לא גזרינן דירת לילה דשאר לשכות אטו דירת שבעה דיום ולילה דלשכת כהן גדול וכמו שכתבתי לעיל בתוספות ד"ה רבנן וכו' [הלאשן] יעויין שם. כן נראה לעניות דעתי.

ולעיקר קושייתו לגירסת רש"י ז"ל כבר תירצנוה לעיל בפירוש הסוגיא [ד"ה וכו' ממש] יעויין שם. ודו"ק.

בא"ד ועוד כיון דרבנן דלעיל וכו' כיון דרבנן נמי גזרה היתה וכו'. ויש ליישב לפירוש רש"י ז"ל דלא מיבעיא אם נאמר דרבנן בסוכה נמי גזרינן שאר ימים אטו שבעה, דהשתא הכי קאמרו חוץ מלשכת פרהדרין שהיה בה בית דירה ובדין לגזור שאר ימים אטו אלו דומיא לגזרה דסוכה, אמר רבי יהודה וכו' אלא לשכת פרהדרין גזרה בפני עצמה היתה שלא יאמרו וכו' אבל בעלמא לא גזרינן כלל, אלא אף אם נאמר דרבנן דוקא בלשכה גזרו כדמשמע מפירוש רש"י ז"ל וכמ"ש לעיל [למסופות נא"ד ועוד קשה], יש ליישב נמי דהכי קאמר דגזרה בפני עצמה היתה ולא משום לתא דשבעה, דאין לגזור שאר ימים אטו שבעה דלא טעו אינשי בהכי כיון דבשאר ימות השנה אינו דר בה כלל, אלא משום עצמם גזרו בהם כדי שתהא מוחזקת כבית גמורה בכל הימים. וק"ל.

בא"ד וכו' כל הסוגיא בע"א וכו' כולי עלמא לא פליגי בין בלשכה בין בסוכה וכו'. והיינו דקאמר אלא, בין לסתור למאי דסלקא דעתא מעיקרא דמתניתין דסוכת החג וכו' בשבעה דוקא פליגי, ובין למאי דסלקא דעתא דרבנן סבירא להו לחלק בין לשכה לסוכה דכיון

אביי דסוף סוף מצו לאקשוויי ליה דרבנן אדרבנן דסוכה דלישנא דפוטרין משמע דפוטרין לגמרי אפילו מדרבנן, אלא דלא חייש להא דיכול לתרץ דתרי רבנן נינהו. אלא דרבא לא ניחא ליה לומר כן, ומשום הכי פריך והא סוכת חג וכו' כלומר ותיקשי דרבנן אדרבנן. ומיהו קשה קצת וכו'. כן נראה לעניות דעתי לפרש המשך דבריהם. ודוק.

בא"ד אך בזה י"ל דרבי יהודה לא מחייב הכא אלא מדרבנן וכו'. דהשתא דהוה תני סוכת החג דמשמע דבשאר ימות השנה נמי קובעת והיינו טעמא משום דחייבת במזוזה כל שאר ימות השנה אטו בית, מעתה אין להקשות דאי מדרבנן הא איכא למיחש במעשר דילמא אתי לאפרושי וכו' כדפריך אביי לעיל, דדוקא היכא דמחייבין במזוזה בשבעת ימי החג דוקא הוא דטעו בהכי וכמו שכתבו התוספות בסוף ד"ה רבנן סברי גזרינן ורבי יהודה וכו' יעויין שם.

ופשוט הוא דלא תקנו בזה אלא דלא תיקשי דרבי יהודה אדרבי יהודה, דקושת דרבנן אדרבנן לתירוץ זה קשיא טפי, דאם בלשכה אף דמסורה לזריזין אפילו הכי גזרו בה מדרבנן שאר ימים אטו שבעה כל שכן דיש לגזור כן בסוכה המסורה לכל. וכונתם לומר דלקושת דרבנן אדרבנן ניחא ודאי הא דנקט רבא והא סוכת החג בחג, משום דאף על גב דאי הוה תני נמי סוכת החג תיקשי לשאר ימות השנה דרבנן אדרבנן, מכל מקום השתא קשיא טפי דמחלוקת בקצוות דהכא פטרי אפילו בשבעה והתם מחייבי אף בשאר ימות השנה. ועיין בתוספות שם. וק"ל.

בא"ד אבל עוד קשה דרבי יהודה אדרבי יהודה וכו'. יש לדקדק דאי סבירא להו דהא דאמר אביי כי פליגי בשאר ימות השנה דלפרושי מתניתין דסוכת החג אתא לאוקומה שלא בחג וכנראה מדבריהם דלעיל, אם כן משמע מזה דסבירא להו דברייא דלשכה פליגי בחיוב שבעה ימים דוקא, דלרבנן חייבת מדאורייתא ולא גזרינן שאר ימים אטו שבעה ולרבי יהודה חייבת מדרבנן וגזרינן שאר ימים נמי, אם כן מעתה לא קשיא מידי דרבי יהודה אדרבי יהודה ודרבנן אדרבנן וכמ"ש התוספות [ד"ה נטן] יעויין שם. אם לא שנאמר דדחיקא להו לומר דבשבעה נמי פליגי דלמר מדאורייתא ולמר מדרבנן, דהא כיון דאביי קאמר בשבעה דכולי עלמא לא פליגי משמע דלא פליגי כלל ולתרווייהו בשבעה חייבים מדאורייתא, אלא משמע דלגירסא זו אביי לא נחית לפרושי אלא מתניתין דסוכת חג דאותיב לעיל ואין הכי נמי דבלשכה הוי איפכא

נראה לעניות דעתי. ושוב ראיתי בתוספות ישנים שהרגישו בזה יעויין שם. ודו"ק.

תוספות ישנים ד"ה דילמא אתי לאפרושי וכו' וי"ל דמכל מקום יש לחוש וכו'. וקריפות לסוכה שאינה ביאה וסלקא דעתיה שמן וכו'. כן נראה לעניות דעתי שצ"ל.

אלא שצ"ל לפי תירוצם דתבואה הגם שנתחייבה בשדה אחר מרוח מכל מקום כשנכנסה דרך גגות שלא ראה פני הבית פקע חיובה מינה ומותרת באכילת קבע אפילו מדרבנן משום דלא אתיא תו לידי חיוב, מה שאין כן בהכניסה במוץ לבית דלאחר שמרחה בבית אתיא לידי חיוב ולהכי מדרבנן מיהא אסירא באכילת קבע עיין בתוספות דמנחות ס"ז ב' ד"ה כדי שתהא בהמתו וכו', והשתא הוי ליה מן הפטור על החיוב דתבואה שנכנסה דרך גגות לסוכה פטורה לגמרי מה שאין כן אותה שהכניסה במוץ. אבל מה נעשה שהתוספות בפרק כיצד מברכין [נרמט] ל"ה ב' [ד"ה דקן] ובפרק הזורק [גטיין] פ"א א' [ד"ה ורצי יומן] ובפרק יוצא דופן [מדי] מ"ז ב' [ד"ה חזוין] כתבו דאף בהכניסה דרך גגות אסירא מדרבנן באכילת קבע יעויין שם, ואם כן השתא הוי ליה מן החיוב על החיוב, דהא דחייבת באכילת קבע בהכניסה במוץ על כרחך מדרבנן היא וכמ"ש התוספות בסוגיין [ד"ה דילמא] דמן התורה אין כאן מרוח לחייבה. ועיין בהרשב"א בתשובה [מ"ט] סימן שס"א שהאריך בזה.

ושוב ראיתי בחידושי הריטב"א שהביא התירוץ בסגנון אחר, והמובן לי מדבריו דכיון דאם הכניס תבואה במוץ שלה לסוכה לא חשיבא ביאה אם כן כשאחר כך ימרח תבואה זו ויכניס לבית השתא נתחייבה מן התורה כדינה, ואיהו סבר דהרי היא כמוץ שהכניסה לבית דחיובה מדרבנן באכילת קבע ומדאורייתא פטורה, ואם כן כשיפריש מזה על זה הוי ליה מן הפטור על החיוב יעויין שם.

ובדרך זה יש לפרש דבריהם ז"ל ותבואה שכתבו לאו דוקא אלא הכונה תבואה במוץ שלה, אלא שהיה צריך למחוק מלת וס"ד שכתבו. וכעת דבריהם שכתבו צל"ע. ודו"ק.

ד"ה ה"ג בקונטרס וכו' י"ל דודאי ידע והוא לא מיירי וכו'. כונתם דאביי לא איירי אלא לפרושי פלוגתייהו דרבנן ורבי יהודה דלשכה דלרבנן דמחייבי בה מדאורייתא גזרינן בה שאר ימים אטו שבעה, אבל בסוכה לא איירי דרבנן דלשכה סבירא להו דחיובה מדרבנן משום דדירת עראי היא וע"כ (ד)לא גזרו בה שאר ימים אטו שבעה דהויא לה גזרה לגזרה. וידע נמי

דמכשיר למעלה מעשרים דעל כרחק מטעם דירת קבע הוא כדמוכח מהך מתניתין. כן נראה לעניות דעתי. ודו"ק.

ד"ה ורבי יהודה סבר וכו' משום דלא נתחלקה ירושלים לשבטים וכו'. יש לדקדק דהא לקמן י"ב א' קאמר דרבי יהודה סבירא ליה דירושלים נתחלקה לשבטים, והיינו דקאמר התם אני לא שמעתי אלא מקום מקודש דהיינו מקום מקדש ודכוותיה בתי כנסיות של כרכים, דמקום מקדש לא נתחלק לשבטים ולא מטמא בנגעים והוא הדין לענין מזוזה. וכמ"ש רש"י שם.

ואפשר ליישב דבריהם דהכי קאמרו דלא נתחלקה כל ירושלים לשבטים דהא נשאר מקום מקדש שלא נחלק. וזה מוכרח בדבריהם דממקום מקדש הוא דאיירו, מדסיימו דכולי עלמא ידעי דהר הבית פטור ממזוזה, ואם איתא הוה להו למימר דכולי עלמא ידעי דכל ירושלים והר הבית בכללו פטור ממזוזה דלאו ביתו הוא כיון דלא נתחלקה לשבטים. כן נראה לעניות דעתי. וק"ל.

בא"ד ובירושלמי יש וכו' ומוקי לה חדא כרבי יהודה וכו'. היינו הא דקאמר פ"ט וכו'. וכוונתם דמלשון הירושלמי שם דמייתי הך אהך פלוגתא דרבי יהודה ורבנן גבי לשכת פרהדרין, משמע דמהך טעמא פטור לה משום דהר הבית לא נתחלק לשבטים, ואם כן לא שייך לחייב מטעם גזרה, דהתם נמי מייתי לישנא דאמר רבי יהודה אף היא גזרה גזרו עליה, דעל כרחק לפרש גזרה דשלא יאמרו וכו' כדמפרש תלמודא דידן, דלא שייך לפרש גזרה אטו בית דודאי לא טעו אנשי בהכי כיון דידעי דלא נתחלק לשבטים לאו ביתו מיקרי.

והאמת דגם לשיטת תלמודא דידן אכתי תיקשי, דכיון דסוף סוף אשכחן דסבירא ליה לרבי יהודה דמקום מקדש לא נתחלק לשבטים, אם כן לא שייך לגזור ואמאי מחייב לשכת פרהדרין מטעם גזרה.

ולזה צ"ל דכוונתם ז"ל דודאי לקושטא דמילתא לא ילפינן לענין זה מזוזה מנגעים, דהגם דלענין נגעים פטור להו רבי יהודה מטעם דלא נתחלקה היינו נמי דמצד שהוא מקום מקודש אין ראוי שיטמא בנגעים, אבל לגבי מזוזה (אפי') [אפשר] לחייב לשכת פרהדרין אי לאו מטעמא דדירת בעל כרחו לא שמה דירה. אלא דהקשו דנימא דמזוזה בנגעים תליא ולימא דטעמא דפטר רבי יהודה בלשכה מטעמא דלא נתחלקה. וכן ראיתי להריטב"א בחידושיו לקמן י"א ב' ד"ה יצאו אלו שהן קדש וכו' שכתב דלא תליא מזוזה בנגעים יעויין שם קרוב לזה. ודו"ק.

דלרבנן גזרינן ולרבי יהודה לא גזרינן, ואם כן תיקשי דרבי יהודה אדרבי יהודה וכו'. אלא דהאמת דזה דוחק דפשטא משמע דאביי לפרושי נמי ברייתא דלשכה דהיא עיקר סוגיין אתא. וכעת דבריהם צ"ע ודו"ק.

ד"ה ורבי יהודה לטעמיה וכו' ואפילו הכי פטר סוכה וכו'. כונתם דאף על גב דמסוגיין משמע דהא בהא תליא חיוב מזוזה בדירת קבע, ולא תיקשי (מה"מ) [מרבי מאיר] דסבירא ליה התם דירת קבע ואפילו הכי פטר סוכה ממזוזה גבי שתי סוכות של יוצרים וכו'. והדברים מבוארים בתוספות שם ז' ב' ד"ה אחרים אומרים וכו'. וק"ל.

בא"ד ורבי מאיר פוסל סוכה עגולה אלמא מצריך ביותר וכו'. דהא סתמא פסל כל שהיא עגולה אפילו רחבה הרבה.

ומ"ש רש"י שם ד"ה כמאן בעי רבי יוחנן וכו' דעל כרחק לית לן תנא דמפיש בשיעורא דסוכה כוותיה וכו' פשוט דהיינו לאפוקי שלא תאמר דסבירא ליה כאידך תנאי, דלומר דלא סבירא ליה כאחרים אין צורך לטעם זה דתיפוק לי דרבי יוחנן מכשיר עגולה דלא כאחרים, וכן כתב שם אמילתיה דרבי יוחנן ד"ה כבשן עגולה דלית ליה כאחרים ע"כ, ואם כן לעולם דסבירא ליה נמי דשיעורא דאחרים נפיש כדבריהם ז"ל. וק"ל.

ד"ה רבי יהודה לטעמיה וכו' וכל שאר אמוראים לית להו דרבא דהכא וכו'. ובכללם אביי דפריך התם לרבא. והיינו טעמא דהכא לא ניחא ליה לפרש דבהא פליגי. ומשום דמסוגיא ד[סוף] דף ז' ב' מוכח דאביי הדר ביה וסבירא ליה כרבא דהיינו טעמא דהכשיר למעלה מעשרים משום דדירת קבע בעינן, להכי כתבו אי נמי דאית להו דרבא וסברי דמהא דהכא יש להוכיח וכו'. כצ"ל. וכלומר דלפי האמת אביי נמי מודה דהכא בהא פליגי דהא איתותב מדתנן סוכת החג בחג, והתם בריש סוכה פריך דאינו מוכרח לפרש טעמא דלמעלה מעשרים משום דירת קבע ומהתם לא מוכח מיד.

ומכלל דבריהם יצא לנו תירוץ מרווח למה שהקשו התוספות שם ד"ה כולוהו סבירא להו וכו' יעויין שם. דלפי האמת אביי נמי מודה דטעמיה משום דירת קבע כדמוכח ממתניתין דסוכת חג בחג. והא דלא אייתי אביי שם להוכיח דרבי יהודה סבירא ליה דבעינן דירת קבע מהך מתניתין, משום דאינה מוכרחה מצד עצמה לפרש בדירת קבע קמיפלגי, דהא קמן דבלשכת פרהדרין פטר אף שהיא דירת קבע, אלא שצריך לפרש דסוכה טעמא לחוד ולשכה טעמא לחוד וכו' ואם כן היה צריך אביי להאריך, ולהכי אייתי בפשיטות ממאי

דף יא ע"א

גמרא כל השערים וכו' שלפנים ממנו וכו'. גירסת הרמב"ם בחיבורו פ"ו מהלכות ספר תורה [ה"ז] חוץ משער ניקנור ושלפנים ממנו ושל לשכת פרהדרין וכו'. וגירסא זו לא ידעתי לישבה, דהא לא מצינו פתח אחר דרך מזרח ללשכת פרהדרין אלא שער ניקנור דלשכה זו בצפון קאי לדעתו ז"ל. עיין בתוספות יום טוב סוף מדות ובספר חנוכה הבית אות כ"ד. וכן ראיתי בפירוש הרמב"ם להרב עראמה דמטעם זה כתב דט"ס יש בלשון הרמב"ם יעויין שם. ועיין בלשון המאירי שהעתקתי בסוגיא לעיל בסמוך [י, א]. וק"ל.

שם ואחר²⁶ שערי מדינות וכו'. הא דלא קתני אחד שערי עיירות ואחד שערי מדינות דהשתא הוה תני לכולהו בדרך לא זו אף זו, לאשמועינן דמדינות דומיא דחצרות קתני, שאין דרך לבית לצאת לרשות הרבים אלא דרך פתח החצר, והכא נמי איירי במדינות מוקפות הרים וכו' כמו שפירש רש"י, דאילו עיירות אינם מוקפים חומה וכמ"ש התוספות יום טוב בסוף ברכות [פ"ט מ"ד ד"ה לנך], ואפילו הכי הואיל דפתח עיר סמוכה לבתים הוא לה כפתוחה לבתים הגם שיש דרך לצאת ממקום הפרוץ, מה שאין כן שערי מדינות דלא חשיבי פתח לעיירות ולבתים אלא דוקא בשאין יוצאים אלא דרך שם כמו שפירש רש"י. ושוב ראיתי להתוספות יום טוב בספרו מעדני מלך בהלכות מזוזה [לפינן טו אות ס] שהרגיש בזה ולא תירץ מיד. ודו"ק.

שם יש בהן חובת מצוה למקום וכו'. הא דלא קתני בקיצור חייבין במזוזה, להודיענו דהגם דעיקר מה שמקפיד האדם הוא במזוזה פתח ביתו שדר בו לשיהיה משומר מכל פגע רע, מכל מקום אין תכלית מצוה זו להנאת גופו ושמירתו אלא לתכלית מצות מקום עלינו, ומעתה הוא הדין שערי מדינות ועיירות יש לחייבן במזוזה. וק"ל.

שם אלא אמר אביי משום סכנה וכו'. הרמב"ם ז"ל בחיבורו פ"ו מהלכות מזוזה [ה"ט] לא הוצרך לבאר דחייב שערי מדינות ועיירות דוקא בעיר שכולם ישראלים הא לאו הכי פטור, משום דמילתא דפשיטא הוא, לא מיבעיא אם נאמר דחייב שערים אלו מדרבנן כמו שכתב הריטב"א בחידושו [ד"ה יט גהס], אלא אף אם נאמר דמדאורייתא הוא וכנראה מדברי תוספות ישנים [ד"ה ואמד] כמו שכתבתי שם, אפילו הכי כשאין ידינו תקיפה בזה וכיוצא בזה לא חייבה תורה דהא ובשערין

26. בד"ר נדפס אחרי ד"ה יש בהן.

כתיב והני לאו שעריך מקרו. ושוב ראיתי להב"ח יו"ד סימן רפ"ו [אות א] שכתב כן לטעם דהפוסקים לא ביארו דין זה יעויין שם ובשיירי כנסת הגדולה שם [הגהות הטור אות א]. וק"ל.

שם והתניא רפת בקר פטורה וכו'. יש לדקדק דאימא דשאני רפת דנפיש זוהמיה וכמ"ש התוספות ד"ה והתניא רפת וכו' ומשום הכי אפילו סתמא פטור. ולפי מה שכתבתי בפירוש רש"י [ד"ה גיט אלוות] דטעמא דמאן דאמר סתמא חייב משום דלפעמים עושה צרכיו שם ניהא, דהכי פריך דמדאיצטריך תנא לאשמועינן דפטור על כרחך דקצת דירה יש בו ופטור מטעם דלאו דומיא דבית דדרך כבוד הוא, ואם כן בית הבקר נמי ליפטור מהאי טעמא.

והא דלא משני דלעולם סתמא חייב והכא איירי ברוחצות וכמו שהקשו התוספות, משום דאם כן אמאי נקט רפת לישמועינן רבותא דאפילו בית העצים ובית האוצרות פטורים וכל שכן רפת דבלא נשים נפיש זוהמיה מצד עצמו, אלא ודאי משמע דהיינו טעמא דפטור ליה משום דלתשמיש רפת עביד ולא דרך כבוד הוא ואם כן הוא הדין בית הבקר וכו'. ועיין עוד בסמוך. וק"ל.

שם אמר ליה רב כהנא ושהנשים מתקשטות וכו' והתניא רפת בקר וכו'. ואין הכי נמי דתיקשי לי מהא דטעמא דמתקשטות חייבת הא סתמא פטור אלא מאי אית לך וכו' לדידי נמי סתמא וכו'. והיינו דלא תירץ אברייא דאותיב רב יהודה דאיירי ברוחצות וכקושת התוספות, משום דאכתי תיקשי ליה מהך דלא משכח חיובא אלא במתקשטות, ולהכי תירץ לתרווייהו דתנאי היא. וק"ל.

שם לדידי נמי סתמא תנאי היא וכו'. הרמב"ם ז"ל שם [מזוזה פ"ו ה"ז] פסק דסתמא פטור אבל מתקשטות בה חייב.

ופתח בבית התבן ובית הבקר וסיים ברפת שכתב לפיכך רפת הבקר שהנשים יושבות בה ומתקשטות וכו', לאשמועינן דאפילו רפת דסתמו מלוכלך טפי מבית התבן וכו' וכמ"ש התוספות [ד"ה והמניא רפת נקא] אם הוא רפת שמתקשטות בה חייב במזוזה.

והנה הגם דלרב יהודה מתקשטות תנאי היא ולא ברירא לן הלכתא כמאן, מכל מקום הא איכא ברייתא סתמית דקתני דרפת בקר אם הנשים מתקשטות בה חייבת. דאידיך ברייתא דתני רב כהנא לא מכרעא דיש לפרש

ומה גם דהשתא דהך ברייתא דאותיב מינה לא מכרעא כל כך דבסתמא מחייב, אם כן אף אם נפרש כרב כהנא דברייתא דויש מחייבין בסתמא פליגי יש לפסוק כמאן דפטר, דהא ברייתא סתמית דרפת בקר פטורה מן המזוזה בסתמא דוקא מתפרשא וכמ"ש התוספות [ד"ה והמניא רפ"ה נקל], ועוד דברייתא דאותיב מינה רב כהנא דקתני בה ושהנשים מתקשטות בה חייבת משמע דהא סתמא פטור ודרישא בסתמא איירי.

ובזה עלו דברי הרמב"ם ז"ל על מתכונתם הגם שלא נתחורו בעיני הרא"ש ז"ל [הלכות מוזה סימן טו] וכמ"ש הכסף משנה שם.

וכבר אתה רואה שדעת הריטב"א כדעת הרמב"ם ז"ל, וכן כתב ריא"ז הובא דבריו בשלטי הגבורים הלכות מזוזה יעויין שם בלשונו. וכן פסק הרב המאירי ז"ל אלא שדעתו לפטור ברפת אפילו מתקשטות.

ומה שהקשה בספר ב"ח יו"ד סימן רפ"ו [וא"ג] ומכאן תשובה להרמב"ם שכתב דדוקא כשהנשים מתקשטות בו חייבין, דהא רפת בקר כיון שמלוכלך בזבל אין הנשים מתקשטות בהם ואפילו הכי הוי מקום דירה וחייבין וכו'. עכ"ד. לא זכיתי להבין דהלא קושיתו זאת תיקשי לברייתא דקתני רפת בקר פטורה מן המזוזה ושהנשים מתקשטות בה חייבת במזוזה, דמ"ש מהרש"א בסוגיין בתוספות ד"ה והתניא אחד וכו' דלא קאי ארפת דקתני רישא אלא אשאר מקומות וכו' יעויין שם, אין זה במשמע דהא בה קתני משמע דקאי ארפת שהזכיר וכן הקשה בשיטה כ"י, ואם כן על כרחך לומר כמו שכתבתי (בסוגיא) [בתוספות] [ד"ה והמניא רפ"ה נקל] דלדברי התוספות הכי קאמר ואם הוא רפת שאינו מלוכלך כל כך וראוי לנשים להתקשט שם חייב, וכיון שכן כיוצא בזה נפרש בלשון הרמב"ם ז"ל. כן נראה לעניות דעתי. וק"ל.

רש"י ד"ה אחד שערי וכו' ואין יוצאים ממנה אלא דרך שערים וכו'. דהא דמחייבין להו היינו מטעם שפתוחים לעיירות שיש בהם בית דירה כדאיתא בירושלמי דפרקין, ואם לא היתה מוקפת הרים הרי יוצאים גם דרך שדות וכרמים ואין שער זה עיקר כניסה ויציאה. ועיין בבאורי מהרש"ל [עמודי שלמה] לסמ"ג עשין כ"ג [ד"ה מדינה]²⁷. וק"ל.

ד"ה לאקרא דכובי וכו' ונקרא כובי וכו'. ואקרא הוא שם לבנין חזק כמ"ש בערוך ערך אקרא בהגהה [מוסף הערוך].

מאי נאותות רוחצות כדסבירא ליה לרב כהנא, וממילא דלא מכרעא נמי אידך דתניא ביתך המיוחד לך וכו' ויש מחייבין וכו', חדא דפשטא משמע דבסתמא קמיפלגי, ואפילו רב יהודה דמפרש לה במתקשטות היינו משום דסיפא דקתני באמת אמרו וכו' ושהנשים נאותות גלי לן פירושא דרישא דבית התבן וכו' איירי במתקשטות, ואם כן לכשנפרש נאותות היינו רוחצות אין מכאן ראיה לומר דבמתקשטות פליגי, אלא דבהא לכולי עלמא חייב וכרב כהנא. ועוד דאיכא נמי ברייתא סתמית דאיתותב מיניה רב יהודה, דמכל מקום בין אם תאמר דבסתמא איירי או במתקשטות, נקוט מיהא דסבירא לה להך ברייתא דמתקשטות פשיטא דחייב.

ובסתמא אף על גב דרב יהודה דסבירא ליה סתמא לכולי עלמא פטור איתותב, אלא דסתמא תנאי היא כרב כהנא, נראה לו ז"ל לפסוק דסתמא פטור. משום דלקמן תני רב שמואל ב"ר יהודה קמיה דרבא ששה שערים פטורים מן המזוזה בית התבן בית הבקר וכו', משמע דסבירא ליה דסתמא פטור, ורבא נמי קבלה מיניה דהא לא אותיב ליה אלא פתחת בששה וכו'. ולא תימא דעל כרחך ברוחצות בהם לכולי עלמא פטור איירי, דאי בסתמא מאי מתרץ אקושיא דפתחת בששה שער המדי תנאי היא, דאם כן בצרי להו טובא דהא סתמא דשער בית התבן וכו' נמי תנאי היא כדאסקינן לעיל, דאדרבה אימא דמהכא מוכח דרב שמואל נמי סבירא ליה כרב יהודה דסתמא דברי הכל פטור.

וברייתא דלעיל דאותיבו מינה במתקשטות דוקא מתוקמא, ולא הוצרך לפרש דהא כיון דבסיפא ממעט בית שער ואכסדרה משום דאינם מיוחדים לדירה ממילא דרפת ולולין וכו' דקתני רישא במתקשטות איירי דהשתא הוה להו מיוחדין לדירה, דאי בסתמא אף על גב דלפעמים משתמש שם כיון דהוה דרך עראי לאו מיוחדין מקרו, מה שאין כן מתקשטות. וכדדייק בלשונו ז"ל שכתב שהנשים יושבות בה ומתקשטות וכו' שהרי יש בה יחוד לדירת אדם. ע"כ.

ואף על גב דקאמר תלמודא תיובתא, הכוונה דמתרצתא בדוחק אבל לאו תיובתא גמורה. וכמ"ש בספר כללי הגמרא משם תוספות דהקומץ [מנחות כט, ז ד"ה ומניא] עיין בספר יבין שמועה צ"ו א' [גדפוס וליה].

ושוב ראיתי להריטב"א בחידושיו שכתב ופסקו רבוותא דבית התבן פטורה מן המזוזה אפילו בסתמא כדקתני בסמוך בהא דתני רב שמואל קמיה דרבא וכו'. עכ"ד.

27. בהערות שבמהדורת מ"י מובא נוסח שלפיו העתיק מהרש"ל שם דברי רש"י.

ומאן דפטר להו אפילו נשים מתקשטות משום דכיון דעיקר תשמישתייהו לדבר בזוי לאו דרך כבוד הוא דומיא דבית וכדאיתא לקמן. כן נראה לעניות דעתי. וק"ל.

ד"ה מאי נאותות וכו' שעומדות שם ערומות וכו'. וכן לשון הריטב"א בחידושו והשו"ע יו"ד סימן רפ"ו [פס"ף ג].

וצ"ל דלקמן הכי קאמר סלקא דעתך אמינא טעמא דמרחץ משום זוהמא לחוד הוא ואם כן מרחץ דיחיד דלא נפיש זוהמיה לחייב, קא משמע לן דיחיד נמי אסור דהא עיקר טעמא שהרי עומד שם ערום ואין כבוד שמים וכו', דעל כרחך בית הטבילה מהאי טעמא הוא דהא התם ליכא זוהמא וכמו שפירש ז"ל בסמוך. ועיין בלשון רבינו מנוח שהביא הכסף משנה פ"ג מהלכות קריאת שמע ה"ג ובספר מגן אברהם סימן מ"ה ס"ק ב'. ולפי זה צ"ל דהא דקאמר רב יהודה בסמוך באמת אמרו בית הכסא וכו' ובית המרחץ ובית הטבילה וכו' פטורין מן המזוזה משום דנפיש זוהמיה, לא קאי אבית הטבילה אלא אאינך בית בורסקי, ואפילו אמרחץ ניחא דאשמועינן דמלבד טעם שעומדין ערומים איכא נמי הך טעמא, ונפקא מינה דאפילו אם אין שם אדם אסור בדברי תורה. כן נראה לעניות דעתי. ודו"ק.

ד"ה ושהנשים נאותות בהן כלומר בית התבן וכו'. ולפי זה באמת אמרו וכו' סימא דמילתיה דיש מחייבין הוא, דמאן דפטר בסתם כל שכן דפטר ברוחצות ופטר בבית המרחץ וכו', ולרב"י יהודה אליבא דכולי עלמא קאמר, דאפילו מאן דמחייב במתקשטות היינו דוקא בבית התבן וכו' אבל בית הכסא וכו' דלאו דרך כבוד פטור אפילו במתקשטות. וק"ל.

ומ"ש שהנשים רוחצות בהן הוא סוף דיבור. ואחר כך מתחיל הדיבור ובית הטבילה וכו'. ואפירושא דמילתיה דרב יהודה קאי דקאמר באמת אמרו וכו' ובית הטבילה וכו' פטורין מן המזוזה משום דנפיש זוהמיה, דהוה משמע דבית הטבילה נפיש זוהמיה כמרחץ ואורחא דמילתא נקט, להכי פירש ז"ל דבית הטבילה ודאי ליכא זוהמיה והיינו דאיצטריך אף על גב דקתני מרחץ לאשמועינן וכו'. אבל אמילתיה דרב כהנא אין אנו צריכים לפירוש זה, דודאי כיון דקתני בתר הכי ושהנשים נאותות לאשמועינן דאפילו מרחץ דיחיד דלא נפיש זוהמיה פטור, להכי תני נמי בית הטבילה אף על

ומדברי תוספות ישנים משמע דגרסי יוקרא דכובי²⁸, דהשתא ניחא דלשון כובד הוא כמו ליוקרא דליבא דפרק ר"א (דמילה) [דתולין] [שנא קמ, א], וכלומר דמשום כובד הכובא עשו כפין אלו. וכן ראיתי בערוך ערך אבולאי שכתב פירוש אבולא תקרה של מבואות לחזוק מפני כובד הכובי שעושין אותה הכובי עליה דירה לשומר המבואות ולא משום צורת פתח ועיין שם. וק"ל. **ד"ה ואקרא דכובי גופה משום אותו בנין וכו'.** דאין לפרש דעל אותו בנין עצמו של כובי שייך אמאי לא עשו מזוזה בפתחים שיש לו בתוכו, דאם כן מאי משני אלא אמר אביי משום סכנה, דבשלמא אשערי העיר דמפרסמא מילתא טובא שייך לומר כן לא אפתחי דכובי, והכי דייק ז"ל לקמן שלא יאמר המלך כשפים עשיתם בשערי עירי, והכי משמע מברייטא דמיתו עליה. אלא דלפירושו משמע דגרסינן ואקרא דכובי גופה וכו', כלומר דמשום לתא דאקרא דכובי תיבעי שער העיר מזוזה. ועיין בתוספות ישנים ובמה שכתבתי שם. וק"ל.

ד"ה פעמים בויבל וכו' אין להטריח עליו וכו'. וכן פירש בנמוקי יוסף בהלכות מזוזה ובמרדכי שם [נמו ממקטע]. ומה שהקשו בתוספות ישנים דאם כן מה שייך מילתיה דרבי יהודה יעויין שם, י"ל דאתא לאשמועינן דהיכא דשכיחא היזקא אפילו היזק ממון אף פעמים בויבל אין להטריח, דבדיקה זו מדרבנן היא ואוקמה אחזקתה. וכן כתב הרב המאירי ז"ל.

ולא ניחא ליה ז"ל לפרש כפירוש תוספות ישנים דפעמים בויבל משום סכנה, דהא על כרחך ברייתא בזמן שיד ישראל תקיפה איירי דלא שכיחא היזקא כלל, דאי לא תימא הכי אפילו עשייה לא צריכא כל שכן בדיקה. ושוב ראיתי בספר ב"ח בריש הלכות מזוזה סימן רפ"ו [א"מ א] שכתב קרוב לדברינו יעויין שם. וק"ל. **ד"ה בית אוצרות וכו' ואין אדם דר בו.** ע"כ. כלומר בקביעות אבל לפעמים הולך ובא ודר בו דרך עראי, דאם לא כן למאן דאמר דסתמא תנאי היא מאי טעמא דמאן דמחייב. וכן ראיתי להב"ח [יו"ד] סימן רפ"ו אות ה' שכתב כן יעויין שם.

ואי נמי אפשר דאף באין דרים כלל היא וטעמא דאיירי בפתוחים לבית. והכי דייק בברייתא דלקמן דכילל רפת ולולין ומתבן בהדי שערי מדינות ועיירות דטעמייהו משום דפתוחים לבית כדאיתא בירושלמי.

²⁸ ויוקרא דכובי גופה תיבעי מזוזה], ובנוסח תוספות ישנים שלפנינו: ויש ספרים דגרסי ואקרא דכובי גופיה תיבעי מזוזה.

²⁸ כן גירסת הש"י בתוספות ישנים להלן. [וכן באגודת אזור יו"ד סימן יג "ועיין שם בתוספות ישנים דיש ספרים שגורסין